

megafon

Tiskana izdaja portala Megafon.si - št. 95 - I. IV - 17. oktober 2025

g o l j u f a n j e

po svetu

**oceani zaščiteni
po mednarodnem
pravu**

stran 21

družba

**deepfake
resnica,
ki to ni**

stran 18

intervju

**premalo vemo
o varnosti na
spletu**

stran 14

lokalno

**kritike
nove piranske
prometne strategije**

stran 6

Dolgotrajni postopki slabijo dostop do informacij javnega značaja

I Simon Smole

Svoboda tiska pomaga vzpostaviti in oblikovati nepristransko informirano javnost. Brez medijev bi bila javna sfera brez najučinkovitejšega kanala povezovanja javnosti z akterji moči. Slovenija ima po mnenju novinarjev enega boljših zakonov o dostopu do informacij javnega značaja na svetu, a za učinkovito varstvo pravice je ključno, kako se zakon izvaja v praksi.

Dostop do informacij javnega značaja je ustavno utemeljena pravica, Ustava Republike Slovenije jo opredeljuje v svojem 39. členu. To pravico je mogoče uresničevati skladno z določili Zakona o informacijah javnega značaja. Nika Kunaver, novinarka POP TV in članica upravnega odbora Društva novinarjev Slovenije, je analizirala pritožbene in sodne postopke pri dostopu do informacij javnega značaja. Analiza zajema 54 primerov pritožb novinarjev ali medijskih hiš na informacijskega pooblaščenca (IP) iz obdobja 2013–2023. IP je pritožbam novinarjev – zakaj bi zahtevani dokumenti morali biti javni – ugodil, nato pa so zavezanci odločbe izpodbijali na Upravnem sodišču. IP je od ustanovitve (2006) prejel skoraj 10 tisoč pritožb. V 17 letih se je število pritožb povečalo za sedemkrat. Novinarji so morali na odločitev v povprečju čakati dve leti.

Poglejmo primera, ki ilustrirata, kako lahko dolgotrajni postopki razvrednotijo pomen pravice do dostopa do informacij. Novinarka Financ je skoraj šest let in pol čakala na zapisnike sej DUTB, na katerih so izbrali zunanje svetovalce. Novinarka RTV pa je več kot štiri leta in štiri mesece od državnega podjetja Telekom čakala podatke o tem, katerim družbam in posameznikom je podjetje brezplačno podarilo telefone in impulze. V tem času se je recimo zamenjala vlada in z njo mnogi funkcionarji.

Kunaver ugotavlja, da ima naša pravna ureditev precej dolge roke pri odločanju zavezancev že na prvi stopnji. Dvajset delovnih dni, kar pomeni približno trideset koledarskih dni, ter možnost dodatnega 30-dnevnega podaljšanja tega roka predstavljajo hud odmik od načela, da mora biti postopek za dostop do informacij javnega značaja hiter. Še v Bosni in Hercegovini, ki ne velja za zgledno v tem pogledu, je rok le 15 dni. Ker so pritožbeni postopki brezplačni in ker v primeru upravnega spora ni treba plačati upravne takse, s sprožitvijo postopkov zavezanci učinkovito kupujejo čas in novinarjem onemogočajo opravljanje njihovega dela. V Društvu novinarjev Slovenije so zato predlagali nekaj zakonodajnih sprememb:

- Skrajšanje roka za odločitev o zahtevi z 20 delovnih dni na 10 delovnih dni.

- Uvedbo pravnega sredstva zoper 30-dnevno podaljšanje roka, saj trenutno takšno pravno varstvo ne obstaja. To pomeni, da nihče ne preverja, ali je zavezanec upravičeno podaljšal že sicer dolg zakonski rok.

- Uvedba instruktivnega roka za Informacijskega pooblaščenca (npr. 60 dni – takšen rok določa tudi Zakon o splošnem upravnem postopku).

- Formalno uzakonitev posebnega statusa novinarjev v postopkih pred Upravnim sodiščem.

- Pripravo vodnikov za novinarje: kako učinkovito vlagati zahteve po ZDIJZ.

- Izobraževanje za uradnike in zavezance.

- Digitalizacijo postopkov.

To bi bil pomemben korak k večji učinkovitosti in pravočasnosti pridobivanja informacij, ki so ključne za kakovostno in odgovorno novinarstvo. Dostop do informacij je aktualen v trenutku, ko prosilec zanj zaprosi. Dolgotrajni sodni postopki in pridobitev informacije po nekaj letih niso enaki pravočasni informaciji. Funkcija nadzora javnosti omogoča državljanom nadzor nad delom javne uprave, nad pravilnostjo dela javnih oblasti in nad porabo proračunskega denarja, kar preprečuje slabo upravljanje, zlorabo oblasti in korupcijo – vendar le, če je pridobivanje informacij javnega značaja učinkovito. Analiza Nike Kunaver razkriva resne sistemske ovire pri uresničevanju pravice do dostopa do informacij javnega značaja in razgalja pomanjkljivosti mehanizmov transparentnosti v Sloveniji. “

ujeto v mrežo

Soda bikarbona

Dodaten opis

Rezultati analize, narejene v Nacionalnem laboratoriju za zdravje, okolje in hrano, so pokazali, da vzorec kupljen kot kokain v Kopru, vsebuje sodo bikarbono.

- operi avto
- zalij rože ✓
- hrana za mačko ✓
- pilates ob 19.ih
- kaj pa HPV?

NE POZABI
NASE!

Oktober je svetovni mesec osveščanja o raku na dojkah. **Tanja**

Ste tudi sami posneli kako zanimivo, nenavadno ali lepo fotografijo? Delite jo z nami in jo pošljite na: razglednice@megafon.si
Sprejemamo tudi video posnetke.

Cvetka

Cvetka

LP s Festivala stripa Tinta. **Janez**

PARLAMENTIRANJE

Kdo bo koga?

Blaž Omahen |

Nekaj manj kot pol leta pred volitvami se je političnemu preigravanju priključil nov igralec. In ne, ne govorimo o Vladimirju Prebiliču, ki je ta teden v domačem Kočevju ustanovil stranko Prerod, temveč o dobri stari Komisiji za preprečevanje korupcije. KPK je v preteklosti že prekrizal načrte nekdanjemu predsedniku vlade Janezu Janši ter nesojenemu predsedniku vlade Zoranu Jankoviču. Obema je očital nepojasnen izvor premoženja.

Danes se podobno dogaja aktualnemu premierju Robertu Golobu. Tu sicer ne gre za denar ter njegov izvor, temveč za vprašanje integritete in za očitke o konfliktu interesov. Protikorupcijska komisija proti Golobu vodi dva ločena postopka in noben od njiju še ni zaključen, a to političnih nasprotnikov, kot običajno, ni ustavilo. Tudi novinec na državnem političnem parketu Vladimir Prebilič se je že izjasnil, da postopki Roberta Goloba diskvalificirajo do te mere, da v njegovo vlado ni pripravljen vstopiti. Kasneje je sicer dodal, da je treba vseeno počakati na končni rezultat preiskave.

Poleti 2023 je Robert Golob skupaj s sedaj že ženo Tino Gaber Golob prenočil v vili Tomaža Subotiča, ki se nahaja v istrskem naselju Karigador, od koder ime afere. Subotič je bil kasneje na seji vlade tudi z glasom predsednika vlade imenovan tako v svet Splošne bolnišnice Celje kot v svet Univerzitetne psihiatrične klinike Ljubljana. KPK premierju zaenkrat še v osnutku ugotovitve očita, da se iz glasovanja ni izločil. Tako naj bi prišlo do konflikta interesov.

V drugem primeru pa KPK Golobu očita vmešavanje v delo policije preko nekdanje notranje ministrice

Tatjane Bobnar. Preiskava je bila uvedena prav na njeno pobudo. V zadnjem osnutku je KPK večji del očitkov umaknila, večji del obtožb pa temelji na dveh SMS-sporočilih. V tem istem primeru je v začetku meseca tožilstvo zahtevalo sodno preiskavo, ki pa je sodišče še ni odredilo.

Ker gre šele za osnutka, ni nujno, da bodo končne ugotovitve enake tudi po odgovoru Goloba in njegovega odvetnika Stojana Zdolška. V vsakem primeru pa ima premier možnost pritožbe na upravno sodišče. Zaradi javnega odziva Goloba in njegovega odvetnika, se je predsednik KPK počutil dolžan napisati javno pismo predsedniku vlade. V njem mu očita napade, diskreditacije, posmehovanje in manipulacije v zvezi z delovanjem Komisije. V zaključku pa apelira, da se raven javne komunikacije vrne na primerno raven. Pred zadnjimi volitvami je Golob v intervjuju za Svet na Kanalu A sicer izjavil, da bo v primeru, da bi KPK ugotovil kršenje integritete, odstopil s položaja. Danes njegov odvetnik pravi, da če je očitano kršitev integritete, bi bilo najbolje, da KPK kar sam prevzame vodenje vlade.

Če je bil boj med KPK in Golobom še prejšnji teden glavna novica, je v začetku tedna to vsaj nekoliko zasenčil vodja poslanske skupine SD Jani Prednik. Zaradi obtožb o nasilju nad bivšo partnerko, je mladi up Socialnih demokratov že odstopil kot poslanec. Državni zbor se bo z njegovim odstopom predvidoma seznanil v ponedeljek. V poslanskih klopih pa ga bo najverjetneje nadomestila velenjska občinska svetnica Janja Rednjak. “

Vinjeta na Škofijah da ali ne?

Andraž Velkavrh

foto: megafon, ks škofije

Vse od začetka uvedbe vinjet na slovenskih cestah so mnjenja o tej potezi deljena. Nekdanja nalepka, ki se danes pojavlja v elektronski obliki, se draži iz leta v leto, zastojev pa je na avtocestah čedalje več. V šali rečeno, je postalo najdražje parkirišče v državi prav cesta, ki bi morala biti najhitrejša. Težave nastajajo tudi na posameznih odsekih v določenih krajih, kjer je vinjeta obvezna, čeprav domačini menijo, da za tako kratke razdalje njena uvedba tam ni smiselna. V redkih primerih, kot se je to zgodilo za prehod skozi predor Markovec, so vinjetni sistem odpravili, a uporabniki opozarjajo, da bi moralo biti takšnih ukinitvev precej več, saj bi odgovorni tako pomagali ljudstvu, ki se zaenkrat počuti spregledano. V zadnjih mesecih se denimo vse glasneje poziva k odpravi uporabe vinjet na cesti Škofije-Koper, čemur je vlada doslej nasprotovala, v sredo pa je na seji vendarle dala v obravnavo predlog, da bi se te na obalnih hitrih cestah s 1. januarjem odpravile.

Zagovorniki ukinitve vinjete na omenjeni relaciji so mnjenja, da je nelogično zaračunavati uporabo ceste ljudem, ki ta del poti uporabijo zgolj za nujno vsakodnevno vožnjo na delo, sicer pa avtoceste oziroma hitre ceste ne uporabljajo. Poleg tega so pobudniki odprave vinjete tudi prebivalci tamkajšnjih obrobni vasi, ki se pritožujejo nad gnečo, hrupom in nemir, ki ga povzročajo številni avtomobili, ki se zlasti v poletnih mesecih vinjetnemu sistemu izogibajo tako, da se vozijo po regionalnih cestah.

V Krajevni skupnosti Škofije menijo, da je vinjetni sistem za Slovenijo dobra rešitev, saj je solidaren do tistih, ki se veliko vozijo. Po drugi strani se jim zdi plačevanje

cestnine za tiste, ki uporabljajo samo kratek odsek Škofije-Koper, nepravilno, saj je cena visoka. Odsek tudi ni povsem dokončan, saj še niso zgradili ustrezne povezave do hrvaške meje, kar povzroča bistveno povečan tranzitni promet tudi tam, kjer je hitra cesta že urejena. »Največji problem je velika količina tranzitnega prometa, ki se izogiba nakupu vinjete na tako kratkem kraku. Cena na prevožen kilometer je za take potnike absurdno previsoka. Nekdo ne kupi vinjete, ker bo za vsak prevožen kilometer plačal dva evra, zato je o izgubi Darsa nesmiselno govoriti, saj ti potniki že danes ne kupijo vinjete in uporabljajo lokalno cesto. Se pa vse vlade od leta 2008 do danes to očitno bojijo rešiti, vključno s tisto, ki jo je takrat uvedla,« so dejali na KS Škofije.

Na Mestni občini Koper so prav tako večkrat pozvali Ministrstvo za infrastrukturo, naj omenjeni odsek izvzame iz vinjetnega sistema, vendar so bile vse njihove prošnje zavrnjene. Naposled pa jim je le uspelo doseči dogovor z ministrstvom in Družbo za avtoceste RS, da bo odsek naslednje poletje začasno izvzet iz sistema zaradi sočasne gradnje serminske in bertoške vpadnice. Koprška občina je konec junija na Direkcijo RS za infrastrukturo naslovila še predlog, da se poldrugi kilometer dolg odsek državne ceste na Škofijah prekategorizira v občinsko cesto, vzporedni del sedanje občinske ceste pa v državno. S tem bi ohranili kontinuiran potek državne ceste od mejnega prehoda Škofije do Bivja, na novi občinski cesti pa bi lahko postavili prometno signalizacijo, ki dopušča vožnjo samo lokalnemu prometu.

Najglasnejši pri boju za ukinitve vinjete so bili v zadnjih tednih v opozicijski stranki SDS, kjer so se strinjali, da je odsek za tak sistem prekratek ter da vinjeta preusmerja promet na lokalne ceste, kar še posebej v poletni turistični sezoni povzroča zastoje, hrup in večjo nevarnost za domačine. Z ukinitvijo bi večino težav odpravili, finančni izpad za Dars pa bi bil minimalen. Šlo naj bi namreč za okoli tri milijone evrov letno. »Takšnih zastojev, kot smo jim bili priča letos, še nismo videli. Volja prebivalcev je jasna. Res je, da italijanski organi občasno izvajajo nadzor takoj čez mejo, a so ti kratkotrajni in v primerjavi z vsakodnevnimi zastoji na lokalnih cestah zanemarljivi. Žal pa se med nasprotniki našega predloga najdejo taki, ki mu nasprotujejo iz principa; če bi predlog podala ali izpeljala katera

druga politična opcija, bi menili drugače,» je v imenu stranke dogajanje komentiral Jure Colja, svetnik SDS Koper.

Da gre za problematiko, ki presega politična stališča in ideološke razlike, priča tudi to, da so podobno mnenje že pred več meseci izrazili tudi pri stranki SD. Glavna zagovornica predloga ukinitve je istrska poslanka Socialnih demokratov Meira Hot, ki je na Ministrstvo za infrastrukturo na to temo večkrat naslovila pobude in vprašanja ter tja tudi predala peticijo z več kot 8.000 podpisi prebivalcev slovenske Istre. Državni zbor je sploh prvič v zgodovini na rednem plenarnem zasedanju razpravljaj o ustnem poslanskem vprašanju, ki ga je poslanka zastavila ministrici Alenki Bratušek. Pri SD menijo, da so lokalni prebivalci kaznovani, ker želijo uporabiti najvarnejšo in najsodobnejšo prometnico v svojem okolju, s tem ko morajo kupiti vinjeto za tako kratko pot za življenjsko nujna opravila, kot so vožnje na delo, v šolo, k zdravniku ter na obiske.

Obe stranki sta poudarili, da je sodelovanje vedno dobrodošlo in zaželeno, ko gre za iskanje rešitev v dobro ljudi. Hkrati sta se obregnili tudi ob Osimski sporazum, ki ga je omenjal že poslanec italijanske narodne skupnosti Felice Ziza, ki je nad trenutno situacijo jasno razočaran: »Vinjetno cestninjenje na hitri cesti med Škofijami, Koprom in Izolo že od vsega začetka ne bi smelo biti uvedeno. Glede na člen, ki je

vključen v Osimski sporazum, sta se leta 1975 SFRJ in Republika Italija zavezali, da se bosta skupaj dogovarjali o ukrepih za izboljšavo obmejnega prometa. Tega se leta 2008 Slovenija ni držala, saj takrat ni vprašala ali pridobila soglasja druge podpisnice mednarodnega sporazuma, zato krši mednarodno pravo.«

Republika Slovenija je Osimski sporazum ratificirala leta 1992. Gre za mednarodni sporazum, ki predstavlja pravno podlago za izvzem hitre ceste H5 – H6 v bivši coni B iz vinjetnega cestninjenja, zato to sploh ne more vplivati na izvzem cestninjenja drugod po Sloveniji, česar se bojita glavna nasprotnika ukinitve vinjete na cesti Škofije-Koper, vladajoča stranka Gibanje svoboda ter ministrica za infrastrukturo Alenka Bratušek. Ta poleg bojazni pred zastoji nenehno poudarja besedno zvezo »domino efekt«. Gre za morebitne posledice, do katerih bi po njenem mnenju prišlo, če bi tudi v drugih slovenskih krajih pospešeno zahtevali podobne ukinitve. S tem se ne strinjajo pri SDS, kjer pravijo, da je izjava o omenjenem efektu neutemeljena, saj se primer na Škofijah ne more kar tako posplošiti na vse slovenske ceste. Sklicujejo se tudi na precedens v Pesnici, ki je že pokazal, da posamezne izjeme niso omajale vinjetnega sistema kot celote. Kljub temu pa ostaja na ministrstvu prav to glavni argument: »Da, to je glavni argument (domino efekt). Na mizi

imamo namreč že več predlogov za ukinitve vinjet z drugih koncev države. To ni pravično do ostalih prebivalcev, poleg tega pa lahko ogrozi finančno stabilnost Darsa. Vsekakor se izziva lokalnega prebivalstva zavedamo, zato že aktivno iščemo rešitve in pospešeno izvajamo projekte, ki bi izziv omilili. Nedržavotvorno je ljudi po Sloveniji obravnavati neenako,« so zapisali na ministrstvu.

Mnogim prebivalcem slovenske Istre gre v nos tudi to, da so proti ukinitvi nekatere poslanci Svobode, ki prihajajo iz tega območja. V stranki sicer poudarjajo, da je prav prejšnja vlada pod vodstvom SDS uvedla obvezno plačilo vinjet, zdaj pa se na hitro in s pomanjkljivo pripravljenim zakonom skuša predstaviti kot rešitelj problema. Poleg tega so še dodali, da si istrski poslanci Svobode prizadevajo za izboljšanje prometne ureditve, o tem pa priča že gradnja serminske vpadnice ter prav kmalu bertoške ter tudi izboljšava na Šmarski cesti. Dodali so še, da omenjeni poslanci podpirajo ukrepe za razbremenitev cest in povečanje varnosti v Istri, med katere spada tudi trajno razvinjetenje obeh odsekov hitrih cest, če pa to ne bi bilo izvedljivo, pa vsaj začasno, do izgradnje hitre ceste Koper-Dragonja.

Mnenja glede cestnega sistema so torej deljena, zato bodo morali odgovorni kmalu najti kompromis, da bodo zadovoljne vse strani – ljudstvo, politična srenja in Dars. “

Prometna revolucija Pirana

Vizija prihodnosti ali spregledane priložnosti?

| Ana Zupan

Občina Piran je sprejela novo Občinsko celostno prometno strategijo (OCPS) 2025–2032, s katero želi prometni sistem v prihodnjih letih preoblikovati v bolj trajnostno, varno in ljudem prijazno smer. Strategija določa razvojne usmeritve občine za naslednje desetletje in temelji na jasni viziji Pirana kot zelene, povezane in varne občine, kjer bodo hoja, kolesarjenje in učinkovit javni prevoz postali temelj vsakodnevnih poti.

Župan Andrej Korenika v uvodu poudarja, da dokument ni le načrt, temveč skupna zaveza k spremembi potovalnih navad in k višji kakovosti bivanja za vse generacije. V proces priprave strategije je bilo zato vključenih 522 občanov, ki so sodelovali v anketah, javnih razpravah in digitalnih posvetih ter skupaj podali 123 predlogov in prometnih izzivov. Občina Piran po podatkih Statističnega urada iz leta 2023 sicer zajema skupno 18.073 prebivalcev.

V ospredju strategije so štirje glavni cilji: vzpostavitev dostopnega prometnega sistema, ki omogoča socialno vključenost, izboljšanje kakovosti življenja v zeleni in povezani skupnosti, večja prometna varnost za vse udeležence ter boljša dostopnost do storitev, dejavnosti in zaposlitvenih priložnosti. Do leta 2032 želi občina povečati delež hoje na 38 odstotkov, kolesarjenja na 30 odstotkov in uporabo javnega prevoza na 14 odstotkov vseh dnevnih poti, s čimer bi se bistveno zmanjšala odvisnost od avtomobilov. Strategija

obravna vseh sedem ključnih področij mobilnosti, od hoje, kolesarjenja in javnega potniškega prometa do motornega prometa, parkirne politike in mestne logistike, ter prinaša 53 konkretnih ukrepov, ki jih bo občina izvajala postopno, v sodelovanju z državnimi institucijami in sosednjimi občinami.

Analize, opravljene v okviru priprave strategije, kažejo, da kar 75 odstotkov zaposlenih na delo še vedno prihaja z avtomobilom, medtem ko se peš odpravlja le okoli osem odstotkov, s kolesom približno pet, z javnim prevozom pa manj kot sedem odstotkov. Med osnovnošolci skoraj polovica otrok v šolo še vedno prihaja z avtomobilom. Občina želi s postopnim izboljšanjem varnih šolskih poti, z novimi kolesarskimi povezavami in bolj dostopnim javnim prevozom spremeniti potovalne navade in zmanjšati prometne zastoje, zlasti v turistični sezoni, ko so obremenitve največje.

Prometna varnost je eno od osrednjih področij nove strategije. Leta 2023 je bilo na območju občine zabeleženih dvanajst hudih prometnih nesreč, v katerih se je poškodovalo pet kolesarjev in en pešec. Dokument zastavlja ambiciozen cilj, da do leta 2032 v občini ne bo več hudih poškodb pešcev in kolesarjev. Med predvidenimi ukrepi so umirjanje prometa, izboljšanje prometne signalizacije, prenova osvetlitve in redno spremljanje nevarnih točk. Posebna pozornost bo namenjena ranljivim skupinam, kot so otroci, starejši in kolesarji.

Med prednostnimi projekti strategija

navaja ureditev novih avtobusnih postajališč, izgradnjo varnih šolskih poti, ločene peš in kolesarske poti ob obali, širitev parkirišč v Piranu, Luciji in Portorožu ter umirjanje prometa v mestnih središčih. Poudarja tudi pomen sodelovanja s sosednjimi občinami in državo pri pridobivanju evropskih sredstev za izvajanje ukrepov.

A čeprav strategija prinaša ambiciozen načrt, eden od vodilnih projektantov cestne infrastrukture Boris Stergar, ki že vrsto let občasno prebiva v Piranu, opozarja na več pomanjkljivosti dokumenta. Po njegovih besedah je občina izrazito turistična, a se turizem v strategiji omenja le bežno, predvsem v povezavi z mejnima prehodoma Sečovlje in Dragonja. *»Nobenega podatka ni, koliko turistov je v letnem povprečju in koliko v najbolj obremenjenih mesecih. Zato je tudi podatek o številu prometnih nesreč na tisoč prebivalcev zavajajoč, saj prometnih nesreč niso povzročili samo domačini,«* poudarja Stergar.

Kot drugo izpostavlja, da ima občina tudi letališče Portorož, ki je del prometne infrastrukture, a v strategiji ni omenjeno v smislu predvidenega razvoja. Prav tako opozarja, da država umešča v prostor dve hitri cesti: Koper–Dragonja in Jagodje–Lucija, ki bosta potekali po ozemlju občine. *»Običajno druge občine takšne investicije vključijo v svoje načrte, v smislu, kako jih izkoristiti za svoje potrebe,«* pravi Stergar.

Pri javnem prometu ga moti, da dokument omenja futuristično železnico, ne pa tudi javnega pomorskega prometa, ki bi bil za obalno občino naravna izbira. *»Ladja, ki bi večkrat dnevno povezovala vse obalne kraje, morda tudi Trst, bi bila več kot dobrodošla. Nekoč smo takšno linijo že imeli, spomnite se ladje Big Red,«* dodaja sogovornik. Pri mirujočem prometu pogreša načrt gradnje novih garažnih hiš, saj Piran in Portorož nujno potrebujeta vsaj vsak po eno. *»Fornače se še vedno omenja kot parkirna površina, je pa naravnost nedopustno, da se tako velika površina neposredno ob morju namenja parkiranju.«* Po njegovem bi bilo treba še piransko Punto zapreti za promet skozi vse leto, ne le v poletni sezoni.

Nova prometna strategija tako postavlja trdne temelje za prihodnost, a hkrati odpira prostor za razmislek o tem, kako celovito vključiti turizem, pomorski promet in prostorsko načrtovanje v vizijo trajnostne mobilnosti. Če bodo ukrepi izvedeni po zastavljenem načrtu, bi lahko Piran v prihodnjem desetletju postal zgled sodobnega, trajnostno usmerjenega mesta z manj pločevine, več zelenja in predvsem več prostora za ljudi. **“**

Meritve hrupa in sporna parcela

Diskusija med Ankaranom in Luko Koper

Ana Zupan
foto: megafon

Poleti objavljen predlog nove Uredbe o mejnih vrednostih kazalcev hrupa v okolju je sprožil burne odzive, še posebej na Občini Ankaran, kjer menijo, da je dokument »pisan po meri Luke Koper«. Rok za pripombe se je iztekel sredi septembra, občina pa je na Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo poslala obsežen seznam ugovorov ter zahtevala umik uredbe iz postopka. Z ministrstva so sporočili, da bodo pripombe preučili in se do njih uradno opredelili v 30 dneh po sprejemu predpisa, vendar do danes še ni bilo uradnih odzivov. V Luko Koper očitke občine zavračajo.

»Uvodoma naj pojasnimo, da se ne moremo strinjati z očitki, da je nova uredba pisana po meri koprskega pristanišča, saj se vsebinsko od preteklega akta ne razlikuje,« so sporočili iz družbe. Dodajajo, da je bila razveljavitev prejšnje uredbe povezana zgolj s postopkovnimi pomanjkljivostmi pri sprejemanju, ne pa z njeno strokovno podlago. »Razlog za razveljavitev prejšnjega akta je bila v samem postopku njegovega sprejemanja, v katerega naj javnost ne bi bila dovolj vključena, medtem ko sta ostala strokovna podlaga in razvrstitvena logika razredov, kazalcev ter kombinacij virov hrupa veljavna in dopustna,« pojasnjujejo. Ob tem opozarjajo, da so trditve o zvišanju dovoljenih vrednosti »za javnost zavajajoče«.

Luka Koper je pred več kot desetletjem na območju pristanišča vzpostavila celovit sistem monitoringa različnih vplivov delovanja pristaniške dejavnosti na okolje, v okviru katerega spremljajo ravni hrupa, emisije prašnih delcev in svetlobnega onesnaževanja ter kakovost tal, sladke in slane vode. »Meritve, ki jih izvaja pooblaščen zunanja organizacija in jih lahko v živo spremljate prek portala zivetispristanicem.si, se izvajajo tudi ob meji z občino Ankaran.

Dosedanje meritve niso pokazale preseganja dovoljenih mejnih vrednosti kazalcev hrupa, ki jih določa uredba (tako pretekla kot tudi nova v sprejemanju),« navajajo v podjetju. Lani so na lastno pobudo izvedli dodatne meritve v Ankaranu, saj so želeli preveriti ravni hrupa na izpostavljenih stanovanjskih objektih. »Ugotovljeno je bilo, da vrednosti na nobenem od merilnih mest niso bile presežene in da so bili nekateri predeli obremenjeni s hrupom zaradi bližnje ceste in prometa, ne pa zaradi pristaniške dejavnosti.«

V Luko Koper se zavedajo, da ljudje hrup doživljajo različno in da na njegovo zaznavanje vplivajo tudi vremenske razmere, kot sta zračni tlak in smer vetra. Zato temu področju že vrsto let namenjajo posebno pozornost. V pristanišču so vzpostavili širok nabor ukrepov in pristopov za zmanjševanje vplivov svojih dejavnosti ter uvedli številne sistemske izboljšave, s katerimi dolgoročno zmanjšujejo obremenitve okolja. Poleg tega so vzpostavili konstruktiven dialog z ladjarji in ladijskimi agenti, ki s svojimi ukrepi prispevajo k zmanjšanju hrupa z ladij. Ob tem poudarjajo, da kot upravljavec pristanišča na ladijski hrup nimajo neposrednega vpliva, niti pristojnosti ukrepanja, kar je tudi razlog, da vztrajajo pri nujnosti jasne opredelitve upravljavca posameznega vira hrupa. »Smo prvi in edini industrijski obrat v Sloveniji, ki te meritve izvaja neprekinjeno, čeprav je zakonsko predvidena frekvenca meritev le enkrat na tri leta,« poudarjajo v Luko. Rezultati meritev so po njihovih navedbah v skladu z veljavno zakonodajo in okoljevarstvenim dovoljenjem, kar dokazujejo tudi prejeta kvartalna in letna poročila s strani zunanjega partnerja.

Na Občini Ankaran medtem poudarjajo, da na svoje pripombe glede uredbe niso prejeli nobenega uradnega odgovora, ne od ministrstva ne od Luke Koper. V

zadnjem obdobju je sodelovanje z Luko Koper »po nepotrebnem žal domala povsem zastalo, kar je po nepotrebnem v škodo vsem: lokalnemu prebivalstvu, gospodarski družbi in njenim lastnikom«.

Poleg vprašanja hrupa ostaja med obema stranema odprta tudi tematika plačila nadomestila za uporabo zemljišča, za katerega naj bi Ankaran trdil, da ga Luka Koper že petnajst let ne plačuje. »Problematika predmetne parcele št. 811/2 (prodaja in uporaba parcele) je še odprta in se ureja na ravni Občina Ankaran - Ministrstvo za infrastrukturo, zato vsebine še ne moremo javno predstaviti,« pojasnjujejo na občini. V Luko Koper pa trdijo, da so »zahtevek z vsebino, ki jo navajate, s strani Občine Ankaran prejeli šele 29. avgusta 2025. Po proučitvi s strani strokovnih služb je bilo ugotovljeno, da zahtevek nima pravne podlage. S stališčem Luke Koper smo občino že seznanili,« so povedali v podjetju. Dodajajo, da je bila lastninska pravica občine na parceli vpisana šele konec leta 2024, zato plačilo pred tem ni moglo biti izvedeno. »Kljub temu smo vedno pripravljeni prisluhniti argumentom in poiskati rešitve v skupno dobro,« poudarjajo v podjetju.

V Luko Koper zagotavljajo, da dobro sodelujejo z obema lokalnima skupnostma, tako z Mestno občino Koper kot z Občino Ankaran. »Vzpostavili smo reden dialog, zlasti na področju razvojnih projektov, ki jih izvajamo. Vplive, med njimi seveda tudi hrup, naslavljamo z različnimi ukrepi, ki jih prilagajamo razvoju in potrebam okolja. Ob tem imamo vzpostavljeno tudi aktivno komunikacijo z občani, ki živijo najbližje pristanišču in so v preteklosti s svojimi konstruktivnimi predlogi prispevali k bistveno izboljšanjem stanju,« so še zapisali.

Kljub nesoglasjem ostaja ključna naloga uskladiti interese gospodarstva, okolja in prebivalcev, saj bo le tako možno uspešno sobivanje. “

K U L O T U R N I K N A P L O V E D N I K

17. 10., 18:00, Mestna čitalnica Knjižnice Koper
Literarni večer: Predstavitev knjige Krožišče avtizma in pogovor z avtorico Katjo Stajanko

17. 10., 19:30, Taverna, Koper
Večer elektronske glasbe: Brina Knauss (melodic techno, deep house), Clemeen (progressive/deep house)

17. 10., 19:30, Gledališče Tartini Piran
Koncert: Piranski glasbeni oder – Niet Izštekani & Vijolice (punk rock)

17. 10., 20:00, Kulturni dom Izola
Koncert: 20. obletnica zbora Sinji galeb (zborovska glasba)

17. 10., 21:00, Klub študentov občine Koper
Koncert: Falesia (post hardcore), Januery (elektronski neosoul)

18. 10., 10:30, Gledališče Koper
Gledališka predstava za otroke: Skok v pravljico z Igorjem Štamulakom – Zlata Ptica

18. 10., 18:00, Dvorana krajevne skupnosti Marezige
Koncert: Zlati zvoki Kopra (revija pihalnih orkestrrov)

18. 10., 19:30, Avditorij Portorož
Gledališka predstava: Mirna Bosna (produkcija Kamerni teatar 55, Sarajevo)

18. 10., 20:00, Kulturni dom Izola
Koncert: Elda Viler in Ana Dežman (pop, jazz, soul, blues)

18. 10., 20:00, Snack Bar 1964, Koper
Koncert: Prizma (pop, rock)

19. 10., 19:00, Dvorana Sv. Frančiška Asiškega, Koper
Festival Šelestenja: Svatba (komorna opera)

21. 10., 20:00, Gledališče Koper
Gledališka predstava: Slovenska transverzala (produkcija Via Negativa, Moment Maribor, Zavod Odprti predali Kranj)

23. 10., 19:30, Pokrajinski muzej Koper
Koncert: Amabile z muzejem: K Konvalinka in A. Radovanović (sopran), Igor Vičentić (klavir)

24. 10., 18:30, Knjižnica Lucija
Literarni večer: Predstavitev knjige Leglo zla in pogovor z avtorico Saro Volčič

24. 10., 19:00, Dvorana Sv. Frančiška Asiškega, Koper
Koncert: Festival Kitarika – Petra Polačkova (kitarski recital)

24. 10., 21:00, Hangar bar, Izola
Koncert: Iron Median (tribute to Iron Maiden: power metal)

24. 10., 21:00, Kosovelov dom, Sežana
Koncert: Bregove dere (progressive rock, etno), Svojat (post punk, avant-rock)

25. 10., 10:30, Gledališče Koper
Gledališka predstava za otroke: Ostržek (produkcija Gledališče Koper)

25. 10., 20:00, Stolnica Koper
Koncert: Mogočna sozvočja (komorna glasba)

26. 10., 19:00, Dvorana Sv. Frančiška Asiškega, Koper
Koncert: Festival Kitarika – Gulia Ballare (kitarski recital)

28. 10. 18:00, Avditorij Portorož
Odprtje fotografske razstave: Berlinski mozaik fotografije Maje Mavrič

28. 10., 19:00, Mediadom Pyrhani, Piran
Koncert: Unplugged at Mediadom 6.0. – Elvis Šahbaz (kitarska glasba)

29. 10., 19:00, Mediadom Pyrhani, Piran
Koncert: Unplugged at Mediadom 6.0. – One Cupcake Away (psihedelični rock'n'roll)

30. 10., 18:30, Mladinski center Markovec City, Koper
Pogovorni večer: Pogled live – Obalna Hip-hop debata z gosti: Drill, Vurke, Axel, Reta in Outlot

30. 10., 20:00, Hangar bar, Izola
Koncert: Koala Voice (indie rock, pop punk, disco), Long Dumb Voices (emo, indie rock)

30. 10., 20:00, Adrian Ankaran Hotel, Ankaran
Stand up večer: Uroš Kuzman

O izgubah, prebojih in zdravljenju z energijo

Ana Zupan

foto: osebni arhiv

Iz majhnega dalmatinskega kraja Kaštel prihaja ženska, ki je v življenju že večkrat začela znova. Njeno ime je Maja Žbogar – športnica, manekenka, mati, (fizio)terapevtka in danes ženska, ki zdravi z dotikom in energijo.

Ko je pri šestih letih prvič prišla odbojarsko žogo, je šport postal njeno življenje. »V šoli sem imela status športnice. Trenirala sem, potovala, tekmovala,« se spominja. Pri šestnajstih je začela igrati v prvi ligi v domačem klubu, a tam jo je čakalo prvo soočenje z lastnimi mejami. »Tehnično sem bila dobra, a telesno prešibka. Trenerka je z mano začela trenirati za moč,« razlaga. A prehudi treningi so naredili kontra učinek – zaradi intenzitete si je poškodovala kolena. Zdravniki so bili jasni, nadaljevanje bi jo vodilo v invalidnost.

Pri sedemnajstih je Maja dokončno odložila športne copate. Poškodba jo je prisilila v pavziranje, a mir ni bil njen zaveznik. Po nekaj mesecih je začutila, da tako ne gre več, da mora vsaj poskusiti znova. Vrnila se je na igrišče in trener je bil navdušen. Osvojena tehnika ji je ostala, tudi gibala se je še vedno enako. Tako je odigrala eno mladinsko prvenstvo, ki je trajalo tri dni zapored. Bila je polna upanja, da bo spet tam, kjer je bila. A že v ponedeljek zjutraj ni mogla več vstati iz postelje. Kolena so dokončno odpovedala. Takrat je vedela, da je konec. Fakulteta za šport, o kateri je sanjala, s stanjem njenih kolen ni bila več mogoča. Vprašala se je: »Kaj zdaj?« Noben šport ni več prišel v poštev. Za deklet, ki je vse življenje dihala za treninge, tekme in gibanje, je bil to pravi šok.

Priložnost se je nato pojavila v čisto drugem svetu – v manekenstvu. Modni agenti so jo kar ustavljali na ulici v Splitu in ji ponujali svoje vizitke. Visoka 183 centimetrov in suhe postave je hitro pritegnila pozornost. Že prvo leto je prejela ponudbo

iz Pariza in podpisala pogodbo z ugledno agencijo Ford Models. »Rekli so mi, da moram izgubiti mišice, saj te delajo sence na fotografijah,« pripoveduje. »Zaradi širše medenice nikoli nisem ustrezala tistim idealiziranim meram 90–60–90. Bila sem suha, a nikoli dovolj 'ozka' za visoko modo. Najmanj, kar sem kadarkoli tehtala, je bilo 58 kilogramov. Poskušala sem hujšati, eksperimentirala, iskala mejo, pri kateri bi bila zadovoljna sama s sabo, pa nikoli nisem dosegla tiste popolnosti, ki jo je zahteval svet mode.« V na videz glamuroznem pariškem svetu ni ostala dolgo, saj je njen že izoblikovan karakter z jasnimi postavljanjem mej v tem svetu izzval šok.

V Splitu in Zagrebu je manekensko pot nadaljevala, sodelovala je na pomembnih dogodkih, bila hostesa na raznih svetovnih prvenstvih in navtičnih sejmihi. Nekega dne so jo poklicali, naj za slovenski časopis preizkusi jadrnico. Izziv je sprejela in tam spoznala svojega bodočega moža, vrhunškega jadralca Vasilija Žbogarja. Z njim je potovala po svetu, vmes študirala na pomorski fakulteti in se vračala nazaj opravljat izpite. A ko je končala fakulteto, se je ponovno vprašala, kaj naj zdaj?

Kmalu zatem je zanosila. Življenje med državami, treningi in tekmami je bilo polno gibanja, a tudi izzivov. Sin Talin je bil pogosto bolan, Maja pa se je znašla sama. Prav takrat se je začela poglobljati v alternativno medicino. Iz čiste potrebe, da bi pomagala svoji družini. Spoznala je reiki, umetnost polaganja rok in začela preizkušati to moč. Najprej na Vasiliju, kjer ga je kombinirala z masažo, za katero je tudi opravila tečaj, z energijskim delom in opazovala, kako se telo hitreje regenerira, bolečina pa popušča.

Ko je bil Talin star tri leta, so se po letih selitev med Španijo in drugimi kraji odločili, da se vrnejo v Slovenijo in se ustalijo. Kmalu zatem je zanosila še s hčerko Rijo.

Ko je imela eno leto, je Vasilij končal tekmovalno kariero in začel delati kot trener, Maja pa je odprla svoj masažni salon.

»Sprva so prihajale prijateljice, potem so me ljudje začeli priporočati naprej. V nekem obdobju so k meni začele prihajati stranke z vedno hujšimi težavami, z izvidi rentgenov in magnetnih resonanc, s katerimi pa se nisem čutila dovolj usposobljena delati,« priznava. Frustracija, da takšnim ljudem ne more pomagati, jo je spodbudila, da se odloči za nov korak – študij fizioterapije. »Zbujala sem se ob štirih zjutraj, se učila, skrbela za otroke, delala v salonu. Takrat se mi je to zdelo normalno. Danes vem, da je bilo izjemno naporno,« pove sedaj že diplomirana fizioterapevtka.

Maja se izobražuje tudi v šoli energetske medicine dr. Suzane Landripet, kjer je spoznala, da je njena moč pomirjanja, povezovanja in zdravljenja ljudi dar, ki ga nosi v sebi že od otroštva. Skozi leta dela je razumela, da so vse njene izkušnje gradniki iste poti. »Včasih sem se spraševala, kaj sem bogu zakrivila, da mi vedno nekaj vzame. Zdaj vem, da mi je s tem dajal lekcije, da lahko bolj razumem druge in jim pomagam,« pravi. Že kot otrok je bila zaščitniška in odločna. Zaradi odbojke je imela močno roko in jasno držo, zato so jo fantje spoštovali, dekleta pa so se k njej zatekala po oporo. Če so koga zbadali, je bila ona tista, ki je stopila naprej. Znala je pomiriti prepire in povezovati ljudi. Sposobnost čutiti druge je vedno nosila v sebi, le zavedala se je ni, dokler je življenje ni večkrat postavilo v vlogo tiste, ki zdravi in pomirja.

Maja Žbogar je ženska, ki je svojo moč našla v ranljivosti. Iz discipline športa, zahtevnosti mode in nežnosti materinstva je ustvarila svojo pot dotika, energije in sočutja. Njena zgodba dokazuje, da se včasih življenje večkrat podre zato, da se lahko enkrat zares sestavi. “

BRINA KNAUSS

LIVE

2025

MUSIC

KOPER

JESENSKA NOČ ELEKTRONIKE
18 OKTOBER 2025

SPECIAL GUEST **CLEMEEN**
KLEMEN SELAKOVIČ

VSTOPNICE/TICKETS:

BIGLIETTI:

**Scan
QR
Code**

Vstopnice tudi na
Petrolu in Eventimovih
prodajnih mestih.

ELECTRONIC

TAVERNA

eventim

TAVERNA | KOPER

NUMA
events

SV
76-metrski vojaški most v Ankaranu je postavljen.

Most postavljen

Ankaran – Pripadniki 14. inženirskega bataljona so v sodelovanju z domačimi in tujimi izvajalci namestili 76-metrski most C-200 z dvema vmesnima podporama. Montaža je potekala v treh delih. Vojaški most je postavljen kot dostop do pontonskega pomola, ki bo 430. mornariškemu divizionu zagotavljal lasten privez na morju in s tem neposredni dostop do Večnamenske ladje Triglav (VNL-11 Triglav) ter vseh ostalih plovil v lasti Slovenske vojske. Most bo povezal obalo z globljim delom morja in s tem omogočil logistično izboljšavo za sam dostop, varno pristajanje, hitrejšo oskrbo plovila ter izkrcanje opreme. *sv/nb*

Elektronsko prečenje meje

Ljubljana/Piran – Slovenska policija je sporočila, da je v nedeljo na zunanji schengenski meji, torej na mejnih prehodih na letališčih in v pristaniščih, začela uspešno izvajati elektronski sistem vstopa in izstopa (EES). Dodali so, da so prve registracije potekale brez težav, daljših čakalnih dob ni bilo. Kot prvi so bili v sistem EES na slovenskih mejnih prehodih registrirani državljani tretjih držav, ki so na letališče na Brniku prispeli iz Beograda, je sporočila policija. Dodala je, da so registracije potekale brez težav, kljub dodatnim postopkom ni bilo daljših čakalnih dob. Države bodo različne elemente novega sistema EES uvajale postopoma v šestmesečnem prehodnem obdobju, od 10. aprila prihodnje leto pa bo to obvezen del mejne kontrole za državljane tretjih držav. EES bo digitalno beležil vstop in izstop, podatke iz potnih listov, prstne odtise in fotografije obraza državljanov tretjih držav, ki v 29 sodelujočih evropskih držav vstopajo za krajše obdobje. V sistemu se bodo beležile

tudi zavrnitve vstopa. V Sloveniji, ki nima zunanje kopenske schengenske meje, bo sistem vzpostavljen na mejnih prehodih na treh letališčih – Ljubljana Brnik, Maribor Slivnica in Portorož – ter dveh mejnih prehodih za mednarodni morski promet v Kopru in Piranu. *sta/nb*

Šolniki proti zgodovinskim manipulacijam

Rab – Italijanska zgodovinarja Andrea Giuseppini in Eric Gobetti sta letos ponovno organizirala seminar za šolnike na Rabu. Prvi raziskuje italijanska taborišča med drugo svetovno vojno in ureja spletno stran campifascisti.it, Gobetti pa je napisal vrsto knjig o novejši italijanski zgodovini. Poleg tega so njegova predavanja še lani preprečevali z desnico povezani italijanski politiki. Seminar, ki ga je soorganiziral Inštitut za odporništvu in sodobno zgodovino iz Reggio Emilije, sodi v sklop projekta Viaggi della memoria (Potovanja spomina), ki spodbuja obiske mladih v nemška in italijanska taborišča. V preteklih letih je seminar italijanskih šolnikov sovpadal s septembrsko proslavo obletnice osvoboditve rabskega taborišča, iz organizacijskih razlogov pa so pobudo tokrat izvedli v začetku oktobra. Na letošnji spominski svečanosti so, kot je znano, odprli prenovljeni spominski park v Kamporju, katerega obnovo je financirala slovenska vlada. *pd/nb*

Direktor naj bi ponarejal okoljska poročila

Koper – Kriminalisti so po zaključeni preiskavi na tožilstvo podali kazensko ovadbo zoper 45-letnega direktorja gospodarske družbe, ki se ukvarja z analizami vode, zraka, odpadkov in zemljin. Na podlagi zbranih dokazov so

ugotovili, da je direktor zaposlil poklicnega kemika, ki je bil član združenja kemikov in fizikov. Ta je v imenu omenjenega združenja podpisoval in žigosal poročila o kemičnih laboratorijskih analizah, s čimer je poročilom slovenske družbe dodeljeval garancijo strokovne preverjenosti in kakovosti. Osumljeni naj bi v letu 2023 izdelal 30 poročil, za katera naj bi vedel, da jih kemik ne bo strokovno odobril, podpisal ali ožigosal, zato naj bi brez vednosti kemika v ta poročila vstavil ponarejene elektronske podpise in žige kemika ter združenja. Ta ponarejena poročila je nato osumljeni uporabil kot prava in jih posredoval italijanskim naročnikom analiz ter zanje prejel plačilo, so ugotovili. Za kaznivo dejanje ponarejanja listin je predpisana kazen do dveh let zapor. *sta/nb*

Dojenju prijazno mesto

Koper – Nacionalni odbor za spodbujanje dojenja pri Slovenski fundaciji za Unicef (NOSD) je Mestni občini Koper prejšnji teden uradno predal naziv Dojenju prijazno mesto za opravljenih deset od desetih korakov istoiemenske pobude. Pobuda Dojenju prijazno mesto je nova tako v slovenskem kot v mednarodnem prostoru. Sloni na desetih korakih, ki so osnova za pridobitev naziva. Mestna občina Koper je v preteklih dveh letih uspešno dosegla vseh deset ciljev. Ob prejemu naziva je podžupanja Mateja Hrvatina Kozlovič spomnila, da je v Kopru pod vodstvom izkušenih strokovnjakinj začela delovati podporna skupina za dojenje, v Zdravstvenem domu Koper pa je zaživela soba za dojenje. Mestna občina Koper je tako postala peta slovenska občina z nazivom Dojenju prijazno mesto. *koper.si/nb*

Primerjajmo pokojninske sisteme

Simon Smole
foto: efp, nb

Pokojninski sistem je spet v središču medijske pozornosti. Obeta se nova reforma, ki je razdelila tudi akterje na levem polu politične arene. Obstoječi upokojenci so v znatnem delu že v revščini ali na njeni meji ter v strahu pred nadaljnjim zniževanjem pokojnin. Mnogi zaposleni pa se bojijo, da bodo vse težje prišli do primerne pokojnine.

Na spletni strani Zveze svobodnih sindikatov je na preprost način razložena struktura pokojninskega sistema. Tega po definiciji OECD sestavljajo *prvi steber*, kamor sodi javno upravljani pokojninski sistem z vnaprej določenimi izplačili in v čisti obliki sprotnega prispevnega kritja, pri katerem so prispevki vezani na plače; *drugi steber*, to je zasebno upravljani naložbeni steber, pri katerem se prispevki zagotavljajo na osnovi pogodbe o zaposlitvi – sistem je lahko obvezen ali prostovoljen; in *tretji steber*, to so razne oblike individualnih varčevalnih računov in rent, v okviru katerih posamezniki sami odločajo o vplačilih in večinoma sami prihranjena sredstva tudi razporejajo.

Ob upoštevanju demografskih napovedi o staranju evropskega prebivalstva se bodo izdatki za pokojnine povečevali. Do leta 2050 naj bi se odhodek za pokojnine v državah Evropske unije povečal za povprečno 10 odstotkov BDP. V zahodni in severni sosedni Italiji 15,9 odstotka in v Avstriji 13 odstotkov. Torej ne drži, da za pokojnine namenimo zelo velik delež BDP in da je potrebno začeti varčevati. Drži pa, da demografski trend ni obetaven, kar pomeni, da bo pokojninska blagajna bolj obremenjena. To se jasno pokaže, če pogledamo koeficient starostne odvisnosti, ki nam pove, koliko otrok in starejših

prebivalcev je odvisnih od 100 delovno sposobnih. Po podatkih OECD znaša ta za Slovenijo v letu 2024 34,7 odstotka, do leta 2050 pa se bo povečal na 65 odstotkov, kar predstavlja eno največjih povečanj med vsemi članicami Evropske unije. Za primerjavo, na sosednjem Hrvaškem napovedi kažejo povečanje le do 59,2 odstotka, med redkimi državami s še slabšim koeficientom je Italija s 74,4 odstotka.

Poglejmo avstrijski pokojninski sistem. Za ta sistem je značilno, da deluje na osnovi plačevanja prispevkov tako delavcev kot delodajalcev, od katerih je kasneje odvisna višina pokojnine. Prvi steber se v osnovi financira iz prispevkov aktivnih zavarovancev, primanjkljaj za izplačilo pokojnin pa se financira iz davkov. Pokojnine se izplačajo štirinajstkrat letno in se enkrat letno usklajujejo z indeksom cen življenjskih potrebščin. Čeprav minimalen znesek pokojnine v Avstriji ni določen, upokojenci z nizkimi pokojninami, ki so posledica nižjih dohodkov v času delovne dobe, prejemajo pokojninski izravnalni dodatek. Polna upokojitvena starost je 65 let za moške in vse javne uslužbenke (vključno z ženskami) in 60 let za ženske. Polna upokojitvena starost za ženske se bo od leta 2024 postopno zviševala, dokler ne bo v letu 2033 dosegla 65 let.

Italijanski pokojninski sistem temelji na načelu univerzalnosti, ki zagotavlja pokojnine za vse državljane, ne glede na njihovo zaposlitev ali dohodek. Starostna meja za upokojitev se postopoma dviguje in je sedaj pri 67 letih. Pokojninski sistem vključuje več stebrov; prvi in najpomembnejši je državno pokojninsko zavarovanje, ki temelji na obveznih prispevkih delavcev in delodajalcev. Poleg tega imajo državljani možnost vplačevanja v zasebne

pokojninske sklade ter poklicne pokojninske sklade, ki so namenjeni določenim gospodarskim sektorjem, obstajajo pa tudi za javni sektor ali za poklice z višjim tveganjem.

Glavni očitke predlagateljev referenduma, ki nasprotujejo aktualni pokojninski reformi, je da v večini držav EU vplačujejo delodajalci v pokojninsko blagajno več kot delavci, v marsikateri bistveno več. Primerjajmo te države s Slovenijo:

- v Franciji vplačuje delavec 11,3 %, delodajalec 16,5 %
- na Islandiji delavec 4 %, delodajalec 17,85 %
- na Slovaškem delavec 4 %, delodajalec 18,75 %
- na Češkem delavec 6,5 %, delodajalec pa 21,5 %

V Sloveniji je bila prispevna stopnja do leta 1997 izenačena, od takrat pa delavci plačujejo skoraj dvakrat več: 15,5 odstotkov, medtem ko je prispevek delodajalcev zgolj 8,85 odstotkov.

Višina javnih sredstev, ki jih posamezne države namenijo pokojninam, je seveda tudi politično vprašanje. Ob napovedanih povečanjih izdatkov bo treba dodatna sredstva nekako zagotoviti, oblast se bo morala odločiti, ali bo to storila prek povišanj prispevkov, davkov oziroma bo morala najti druge vire. Temu so toliko bolj podvrženi pokojninski sistemi, kjer velika večina prihodkov upokojencev še vedno prihaja le iz prvega javnega pokojninskega stebra. Temu je tako, ker v pokojninskih oblikah drugega in tretjega stebra varčujejo sloji z višjimi dohodki, finančno šibkejši sloji populacije pa v varčevalni pokojninski sistem niso vključeni. Kot bi rekel Jelko Kacin: naslednji tedni bodo odločilni. “

Inšpektorji v akciji

Ljubljana – Iz Inšpektorata za delo sporočajo, da so do sredine septembra 2025 prejeli skupno 4.755 prijav, od katerih jih je 3.695 s področja delavnih razmerij, kar predstavlja dobre tri četrtine vseh prijav. Na drugem mestu so prijave s področja varnosti in zdravja pri delu, inšpektorat jih je zabeležil 875, to je 18,4 %, najmanj pa jih je s področja socialne inšpekcije, v sklopu česar je IRSD zabeležil le 185 prijav, kar predstavlja 3,8 % vseh. Število prijav je primerljivo s prejšnjim letom. Od 1. januarja do sredine septembra 2025 so inšpektorji izrekli globe v višini dobrih treh milijonov evrov, izrekli nekaj več kot 3.900 prekrškovnih ukrepov, skoraj 1.600 upravnih ukrepov ter podali 15 ovadb in naznanil kaznivih dejanj. Več nepravilnosti so tako zaznali tudi pri podjetju Bobnar, ki je zaposlovalo delavce iz Nepala in Indije. Na področju delovnih razmerij je bilo največ nepravilnosti zaznanih na področju plačila za delo in drugih prejemkov iz delovnega razmerja, sledijo kršitve v zvezi z nepravilnostmi glede vodenja evidenc. Do konca oktobra sicer poteka tudi poostren nadzor na področju turizma in gostinstva. *zurnal24/nb*

Dodatno okrevanje

Bruselj – Evropska komisija je v torek odobrila četrti zahtevek Slovenije za izplačilo sredstev iz evropskega mehanizma za okrevanje po koronski krizi, vreden nekaj manj kot 440 milijonov evrov. Slovenija bo tako po izplačilu skupaj prejela 69 % vseh sredstev, ki so ji na voljo v okviru mehanizma, oziroma 1,54 milijarde evrov. Na komisiji so med ukrepi, ki jih je morala Slovenija izvesti za izplačilo teh sredstev, izpostavili celovito reformo dolgotrajne oskrbe in shemo o skrajšanem delovnem času, ki je podjetjem na razpolago v primeru naravnih nesreč ali nenadnega poslabšanja gospodarskih razmer. Na slovenskem Uradu za okrevanje in odpornost, ki koordinira porabo sredstev za okrevanje, so ob vložitvi zahtevka konec junija omenili še predložitev zakonodajnega predloga za celovito spremembo o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v državni zbor. Ta je sredi septembra reformo že potrdil, a ji grozi referendum. Pobudniki referenduma so 40.000 podpisov začeli zbirati pretekli teden. *sta/nb*

Obetavni posli in vrtljiva vrata

Ljubljana – Poslovodstvo družbe za obrambo, varnost in odpornost Dovos bo z letom 2026 postalo dvočlansko. Prvemu direktorju Mateju Špragarju se bo na čelu tega obrambnega holdinga pridružil Matej Miklavčič, ki mu bo 1. januarja začel teči petletni mandat generalnega direktorja. Miklavčič od leta 2022 opravlja funkcijo direktorja podjetja Armas, hkrati pa je predsednik nadzornega sveta Grozda obrambne industrije Slovenije. Armas iz

MAJDISI, ZAJEM ZASLONA

Kot kaže, ne bomo nikoli izvedeli, ali je šlo pri grozljivih pismih le za »slabo šalo« ali za namerno zavajanje javnosti.

Raven na Koroškem sicer velja za največje orožarsko podjetje pri nas. Dovos je novoustanovljeno obrambno podjetje, ki bo iskalo partnerje za skupna podjetja oziroma kapital-ske vloške. *žurnal24/nb*

Predvolilni brodet

Kočevje/Ljubljana – Stranka Vladimirja Prebliča je naposled le dobila novo ime: Prerod. Sprva so nameravali stranko poimenovati Gremo!, a je bilo ime že zasedeno, saj je z istoimensko listo na lokalnih volitvah nastopil aktualni župan Ilirske Bistrice Gregor Kovačič. Da bosta skupaj nastopili na volitvah, pa sta sporočili stranki Levica in Vesna, člani strank so se o sodelovanju oziroma združitvi izrekli ta teden. *sta/nb*

Pozabljeni metki (in metode) SDS

Celje – Na okrožnem državnem tožilstvu v Celju so za portal *necenzurirano.si* potrdili, da so od obdolženca Teodorja Goznikarja prejeli predlog za pogajanja zaradi priznanja krivde. Če se bo Goznikar s tožilstvom dogovoril o višini kazni, se bo sojenje zaključilo po hitrem postopku in brez glavne obravnave, kar pomeni, da javnost zelo verjetno nikoli ne bo

izvedela, zakaj je Goznikar jeseni 2021 pošiljal grozilna pisma takratnim vladajočim politikom. Prav tako ne, kdo vse je bil v to vpleten. Oktobra 2021 je v Sloveniji močno odmevala zgodba o grozljivih pismih, ki so bila naslovljena na premierja Janeza Janšo, ministra za notranje zadeve Aleša Hojsa, ministra za gospodarstvo Zdravka Počivalška, druge politike koalicije in predsednika Slovenske nacionalne stranke (SNS) Zmaga Jelinčiča. V kuverti so prejeli lastne fotografije, na katerih so bile narisane tarče, zraven njih pa naboji ali vislice. Prejemniki pisem so prst uperili proti takratni opoziciji, nevladnim organizacijam in protivladnim protestnikom, toda kriminalisti so odkrili, da jih je v pošte nabiralnik metal Teodor Goznikar, dolgoletni tesni sodelavec Zmaga Jelinčiča, ki je bil takrat Janšev politični zaveznik. Zoper Goznikarja je bila leta 2022 na sodišče vložena obtožnica zaradi več kaznivih dejanj grožnje, a večina od 44 oškodovancev, ki so prejeli pisma, kazensko ni želela preganjati obdolženega, češ da je šlo le za slabo šalo. Med njimi tudi Aleš Hojs in drugi politiki iz vrst SDS. Pri pregonu jih tako vztraja le še devet, med njimi takratni minister za obrambo Matej Tonin. *necenzurirano/nb*

STA

Levica in Vesna bosta na prihajajočih volitvah združili moči. Novinarska konferenca ob podpisu sodelovanja med strankama Levica in Vesna letos poleti.

»Tudi če vam zavarovalnica vrne tri milijone, vam to verjetno ne bo zadostovalo za povrnitev škode, saj boste morali nazaj vzpostaviti vse podatke.«

- Gorazd Božič, SI-CERT

Pia Nikolič
foto: STA

Kibernetski napadi so vse bolj sofisticirani. Socialni inženiring, kraje identitete, QR phishing, DdoS in MitM napadi niso samo tujke, ampak vsakdan spletnega kriminala. O tem, kakšne vrste napadov poznamo, kako nas lahko ogoljufajo spletni prevaranti in kako se lahko izognemo ranljivosti računalnika ter še o čem smo spregovorili z vodjo Nacionalnega odzivnega centra za kibernetsko varnost, Gorazdom Božičem.

Leta 2023 je bilo v Sloveniji zabeleženih za več kot 27 milijonov evrov spletnih bančnih prevar. Ali so številke zdaj že višje?

» Iz leta v leta beležimo več incidentov različnih vrst in tudi zlorab ter poskusov zlorab komitentov različnih bank. Najpogostejša težava je tako imenovan *phishing*, ribarjenje z gesli, pri katerem napadalci uporabljajo že zelo kompleksne mehanizme. Banke danes uporabljajo dodatno potrditveno kodo, ki jo generirajo aplikacije, ampak goljufi že poznajo tudi metode, kako jih preseči. V bistvu je ena od težav prav pospešena digitalizacija, ki jo je pohitrila epidemija koronavirusa, čeprav nas je verjetno tako ali drugače čakala za vogalom. Zaradi nje vedno bolj uporabljamo mobilne naprave, omrežja in aplikacije, kar lahko prinese stranske posledice. Pogosto povem, da sta že dva napačna klika v aplikaciji ali par vtipkanih številčk dovolj, da nekdo nepooblaščen pride do naših življenjskih prihrankov in izprazni račun. Pri tem bi se morali vrniti nazaj k snovanju aplikacij in preveriti, ali smo res naredili

vse, da bi preprečili zlorabe.

So ponavadi tarče goljufij posamezniki ali podjetja?

» Posamezniki so tarča phishing napadov, podjetja pa so druga kategorija. Od povprečnega posameznika boste lahko v povprečju ukradli par tisoč evrov, če ciljate na podjetja so zneski veliko večji. Nekatere multinacionalke v ZDA so po kibernetskem napadu izsiljevali za milijonske zneske. Pri nas so ti zneski manjši, okoli trideset, štirideset tisoč evrov, ampak še vedno velja, da so za podjetja te vsote večje.

Bi bilo potemtakem smiselno, da se upremo digitalnemu prehodu in si recimo kupimo starejši, »ne-pameten« telefon, ali se moramo s situacijo enostavno sprijazniti?

» Odvisno, o kom govorimo. Midva v dobi pametnih telefonov nimava druge izbire. Nenavadno bi bilo, da se vi kot novinarka odločite za tak telefon, ker boste s tem prikrajšani za veliko aspektov, ki vam jih ponuja pametna naprava. Če govorimo o nekomu, ki je star 85 let in potrebuje telefon zato, da je v stiku s svojci in prijatelji, in ga ali pa jo mogoče begajo te nove tehnologije, potem bi bil pa moj nasvet, da je mogoče bolje ostati na starih sistemih, kot jih je še na voljo, in ne na silo iti v to, da uporabljamo tehnologijo zgolj zato, da jo uporabljamo. V enem primeru to ni smiselno, v drugem primeru je. Odvisno je od tega, kakšen je naš profil, naša uporaba, kaj želimo od telefona, ali smo zaposleni ali upokojeni in tako naprej.

Se lahko spletnim prevaram sploh izognemo? Ali lahko kot posamezniki poleg dvostopenjske avtentifikacije storimo še kaj?

» Sama narava tako spletnega kriminala kot kriminala na splošno je takšna, da so storilci en korak pred tistimi, ki razmišljamo o zaščiti. Ne gre drugače. Oni nekaj postavijo, mi odreagiramo. Tudi policija ne more začeti preiskovati kaznivega dejanja, če se to še ni zgodilo. Posamezniki v neki meri sigurno lahko vplivamo na to, stopcentne rešitve pa ni. Nedvomno je del rešitve izobraževanje, zavedanje o tem, kakšni problemi se nam lahko zgodijo. Ne moremo pričakovati, da bo vsak od nas v vsakem trenutku obvladoval vsa tveganja. Danes moramo vsi imeti tehnološko zaščito, kot so protivirusni programi in požarni zidovi, potem pride izobraževanje in ozaveščanje uporabnikov, potrebno pa je delati tudi na tem, da če do neljubega dogodka pride, škodo minimiziramo. Pogledajte avtomobilsko industrijo, ki je šele sredi preteklega stoletja uvedla varnostne pasove. Tako lahko industrija pripomore k temu, da se tveganja zmanjšajo. Danes sem bil na konferenci, kjer smo govorili o tem, da bi bilo treba sredstva z digitalnimi komponentami certificirati, tako kot to regulirajo na področju hrane in zdravstva. V digitalnem svetu smo na to pozabili in zdaj želi Evropska unija to nadoknaditi. Pri čemer bo seveda razlika med igrice za mobilni telefon, kjer bodo zahteve veliko nižje kot pri programski opremi za nuklearno elektrarno. Tam bodo zahteve veliko strožje, a

ob tem se spomnimo na številne incidente z otroškimi igračami, ki so imele vgrajene pametne komponente in preko katerih je prihajalo do zlorabe podatkov, saj je lahko nepooblaščen oseba igračo izkoristila za prisluškovanje dogajanju v otroški sobi.

Kaj pa če govorimo o operacijskih sistemih računalnikov? Je res Linux varnejši od Windowsov?

» Načeloma so vsi bazirani na podobnih idejah. Bolj kot lastnosti, je pomemben njihov tržni delež. Kriminal se ravna tudi po tem, da bo imel največji povrnjen vložek. Pri napadih na računalnike z Windowsi boste imeli hitreje povrnjen denar. Linux se dominantno uporablja v strežniških sistemih, v podatkovnih centrih in seveda obstajajo tako zlonamerne kode kot načini vdora vanj. Pred nekaj leti smo dobili v vpogled zlorabljen računalnik, njegova uporabnica je uporabljala Linux, ki ji ga je namestil njen fant, rekoč, da je veliko bolj varen od sistema Windows. Dekle je imelo tričrkovno geslo, ki je bilo enako njenemu imenu. Tako vam prav nič ne pomaga, kateri operacijski sistem imate. Če sami odprete vrata, se ne morete čuditi, da je nekdo vstopil.

Bi rekli sicer, da smo v Sloveniji sicer dobro obveščeni, ozaveščeni glede kibernetске varnosti?

» Mislim, da še obstaja prostor za izboljšave, tako bom obrnil. Trudimo se, ampak vemo, da je to tek na dolge proge in da s

tem ne bomo nikoli rešili vseh problemov. Dosegamo neko določeno populacijo in vemo, da nekaterih ne bomo nikoli dosegli. Podobno je, ko imajo recimo v osnovni šoli popoldansko izobraževanje o zlorabah drog v otroški dobi. Tja pridejo starši, ki se tega problema že zavedajo. Umanjkajo pa mogoče ravno tisti, ki bi morali priti na ta predavanja. Gre za nek naravni zakon, ki ga ne bomo mogli preseči. Vseeno ozaveščanje mora biti. Spet si bom pomagal s prometom, ki ga urejamo že okoli sto let. Izmislili smo si pravila, prometne znake, izpite, omejitve hitrosti, varnostne pasove in vse to. Še vedno pa se dogajajo prometne nesreče. Tako se nepredvidljivi dogodki zgodijo tudi na področju kibernetске varnosti, kjer na sceno stopimo mi, kot tisti, ki na to odreagiramo. Na cesti imate reševalce, gasilce, policijo, na internetu smo to mi, ki poskušamo zaječiti škodo in svetovati, kako se podobnim problemom v bodoče izogniti. A pri tem smo šele na začetku poti, saj letos praznujemo trideset let delovanja. Sprva država interneta ni smatrala za nekaj pomembnega. Potem pa se je v zadnjih desetih letih zgodil pospešen razvoj po celem svetu. S tem se je prebudila država, z njo regulacija in zdaj tako rekoč delamo prve korake.

Če tudi sama uporabim primerjavo s prometom: tudi če je avto totalka, lahko dobimo nazaj denar. Je enako pri spletnih prevarah?

» Zavarovalnice morate vprašati, kaj

krijejo in česa ne. Če vas napadejo z napadom *ransomware*, z okužbo z izsiljevalskim virusom, ki onesposobi podjetje, zavarovalnica pa vam od tega povrne tri milijone, vam ta znesek verjetno ne bo zadostoval za povrnitev škode, saj morate nazaj vzpostaviti vse podatke. Tudi pri zavarovalnicah torej obstajajo meje. So pa zaznali spletne kriminalce, ki jih zanimajo podjetja v ZDA, ki imajo zavarovanje. Zato napadejo tiste, ki bodo imeli denar za odplačilo odkupnine, to je njihov poslovni model.

Je to etično hekanje?

» Ne. To je morda vprašanje za kakšno drugo debato, a sam se sprašujem, kako lahko pri hekanju sploh govorimo o etiki, nimamo pa etičnih žeparjev ali etičnih vlomilcev, ki bi vam vzeli denarnico, vam jo naslednji dan prinesli nazaj in rekli: »*Dajte malo bolj paziti na to!*« Pri tem ima računalniška industrija svoje posebnosti. Sam sem morda na tisti drugi strani, kjer v glavnem pomagamo žrtvam. Etični heking obstaja, ja, in imate podjetja, ki uporabljajo njegove metode, da vam pomagajo pri dvigu zaščite vašega podjetja. Ampak potem lahko padeva v debato, kaj etika je in kako se uporablja v praksi.

Vrniva se potem raje k povprečnim uporabnikom. V zadnjem času se je na družbenih omrežjih pojavilo veliko prevarantskih spletnih strani za trgovine z oblačili. Ko so januarja ponaredili spletno stran Pošte Slovenija, smo lažje

videli razliko med resnično in ponarejeno stranjo. Ko pa prvič vidimo spletno stran trgovine, včasih ne vemo, kako naj bi izgledal izvirnik. Se lahko tem prevaram izognemo?

» Tisti, ki postavljajo lažne spletne strani, vložijo veliko napora v to, da naredijo njen izgled legitimen. Ponavadi se zadeve hitro razkrijejo, če pogledate v nogo strani, preverite, katero podjetje je zadaj, kje je registrirano. Skoraj po celem svetu morate to spodaj navesti po zakonodaji. Če tega podatka ni, gre za kršitev, vredno prijave na tržni inšpektorat. Lažne spletne strani, in pri tem ne mislim samo stereotipno, večinoma izvirajo iz Kitajske. Pri njih boste v nogi sicer videli neko omembo *copyrighta*, a če boste pogledali pogoje poslovanja, boste težko našli, kdo je podjetje, ki za tem stoji. Prav tako se v to verjetno ne bo poglobil vsak uporabnik, zato svetujemo, da raje uporabljajte platforme, ki so znane. Obstajajo pa tudi spletna mesta, ki se ukvarjajo s tem, da razkrivajo lažne spletne trgovine. Ne gre za enostavno rešljiv problem, lažno spletno trgovino je enostavno postaviti. Eden od pionirjev interneta, Paul Wicks, je rekel, da so domene prepoceni. Spletni goljufi zakupijo domene po pet, deset dolarjev in jih zlahka postavijo več dnevno. Njegova teza je bila, da bi večina podjetij zmogla strošek v višini 500 dolarjev letno. Bi pa to verjetno predstavljalo oviro spletnim kriminalcem, saj bi morali v prevaro vložiti več denarja. Tako da ja, spletne trgovine so problematične in če jih hočemo odstraniti, potrebujemo odredbo sodišča.

Pred poletjem je vlada sprejela nov Zakon o kibernetiski varnosti. Je po vaše dobro napisan in bo pripomogel tudi k varnosti?

» Zakon je zelo obširen, sigurno bo pripomogel k temu, ker širi število zavezancev, ki bodo morali sprejeti določene ukrepe. Tako kot pri vsakem zakonu, pa bomo morali še malo počakati, da bomo videli, katere rešitve so v redu in kje še potrebujemo popravke. Ta trenutek težko rečem, ali je dobro napisan, bomo že videli v praksi. Ni pa sam zakon tisti, ki odloča o tem. Sprejememo lahko krasne zakone, ki pa morajo biti izpolnjeni tudi v praksi. Saj ne gre le za kibernetisko varnost, na različnih področjih imamo zakonodajo, ki naj bi urejala vse, pa tam še vedno vlada Teksas.

Se vam sicer zdi smiselno, da kibernetiska varnost sodi pod ministrstvo za obrambo?

» Sej ne, sodi pod Urad vlade za informacijsko varnost. Določeni aspekti, kot je kritična infrastruktura, zgodovinsko pašejo

pod ministrstvo za obrambo. Po mojih izkušnjah se tam zavedajo, da je poseganje v civilno sfero problematično. Obstajajo pa že načrti, da bi ustanovili Center varnosti in operative na Ministrstvu za obrambo, ampak to je stvar debate in odločitev na družbeno-političnem nivoju.

Zdaj se veliko govori o obrambi, vojnah in podobnem. Kibernetiski napadi so postali del vojnih taktik, tudi pri nas smo že imeli napade na Telekom, kar bi lahko smatrali za ogrožanje državnih podjetij. Slišali smo za letališča v Berlinu, Bruslju in Londonu, ki so utrpela napade. Je Slovenija dobro pripravljena na kibernetiske napade?

» To je realnost, na katero moramo računati. Da smo neka majhna Slovenija nas ne bo rešilo, zaradi tega smo lahko še zanimivejši. Nemčija verjetno v kibernetisko varnost vlaga več kot Slovenija, mi imamo omejene vire. Smo pa članica EU in NATO. Je potem bolj smiselno targetirati slovenske sisteme in tako priti do pomembnejših podatkov, ker smo lahko odskočna deska? S tem se lahko spoprimemo tako, da razvijemo kapacitete, ki se lahko na takšne dogodke odzovejo. To smo mi in nam podobni organi. Upam sicer, da bo v naslednji strategiji kibernetiske varnosti tudi varnost državljanov, saj menim, da bi morali tudi državljani imeti možnost obrniti se na nekoga, ki nam lahko pomaga, ko gredo stvari narobe v digitalnem svetu.

Govorite o neke vrste spletni policiji?

» Niti ne, bolj o nekom, ki lahko nudi pomoč pri tem ugotavljanju, kaj se je zgodilo. To, kar mi počnemo z ozaveščanjem o spletnih goljufijah. Prej ste vprašali glede lažnih spletnih trgovin, mi imamo o tem številne članke, pa tudi novičnik, v katerem to objavljamo, poleg družbenih omrežij. Razmišljamo, kako še učinkoviteje ozaveščati, in to so vse ukrepi, ki služijo temu, da bi poskušali povečati varnost državljanov. Imamo potem tudi podjetja, pa drugo kritično infrastrukturo.

Do katere mere pa lahko pomagate ali ste tukaj bolj za sanacijo škode?

» Predvsem pomagamo s tem, da imamo znanje glede tega, kaj se pravzaprav dogaja, kaj se vam je zgodilo in kakšne možnosti imate za ukrepanje. Objavljamo denimo spisek spletnih phishing naslovov, ki se jih da predelati tako, da jih podjetja direktno vpišejo v svoje sisteme, ki jih avtomatsko zablokirajo. Pripravljamo tudi sistem, ki vam bo omogočil brezplačno zaščito pri brskanju in vas bo opozoril na tiste stvari, ki jih bomo opazili. Google zdaj že opozarja, da nekatera spletna mesta niso

varna, ampak manj je pozoren na spletna mesta, ki ciljajo specifično na slovenske uporabnike, kot so NLB, OTP, Bolha.

Za konec samo še to: se vam zdi, da so pri razmislekih o višanju kibernetiske varnosti dobri poskusi, kot je predlog EU za ChatControl, ki je povzročil razburkane razprave? Nekateri pravijo, da bi s tem razkrili pedofilske mreže, drugi pravijo, da gre za vsiljevanje nadzora s strani države?

» Tudi če ne gre za vsiljevanje nadzora in so namenjeni plemeniti, se zdi, da poskušajo z macolo rešiti problem tam, kjer ga ni mogoče rešiti. Nemogoče je oslabiti šifriranje tako, da bi imeli dostop samo dobri ljudje in dobre institucije. Če ga okvarite, ga okvarite na splošno in zgodile se bodo zlorabe, to kaže že zgodovina. Preseneča me tudi, da se pobuda bere, kot da se pedofili zbirajo na Facebooku in klepetajo na Instagramu. Ne, oni so skriti v svojih tajnih forumih na temnem spletu, kjer bodo še naprej uporabljali šifriranje in platforme, ki jim bodo to omogočale. Kriminalci nikoli ne upoštevajo zakonov, upoštevajo jih pošteni državljani. Zato je ChatControl napačen ukrep, lahko vprašate kateregakoli strokovnjaka s področja kibernetiske varnosti ali pa kriptologe oziroma matematike. Razumem policijsko stran, da je bilo nekoč to v naboru njihovih ukrepov, ko so takrat prišli do Telekoma, ko je še imel monopol, in se z odredbo sodišča priključili na številko ter začeli prisluškovati. Zdaj uporabljamo aplikacije, ki uporabljajo šifriranje, zato tak akt, ki se zdi, da nas vrača v preteklost, ne bo deloval. Ne živimo več v tistem sistemu, potrebno bo najti nove ukrepe. Na Nizozemskem so tudi njihovi pravosodni organi in organi pregona dali uradno izjavo, da si oni tega ne želijo, ker to pomeni zlorabo zaupanja v zasebnost vseh državljanov. Zato razvijajo dodatne ukrepe, s katerimi bi lahko preiskovali te hude kršitve zakonov, kot so zlorabe otrok.

Zakonodaja na temni splet verjetno ne bi niti posegala?

» Tudi če bi, rabite na tisti strani nekoga, ki bo direktivo spoštoval. Na *dark webu* takih ni. Če se tam prodajajo orožje in droge pa izmenjujejo posnetki zlorab otrok, potem že zdaj ne spoštujejo zakonov in z enim takšnim ChatControlom bi samo povzročili resno motnjo na evropskem trgu programske opreme. Ponudnik Signal, ki je odprtokodna rešitev za *end-to-end* kriptiranje, je že najavil, da če bo ta direktiva sprejeta, potem se bo umaknil z evropskega trga. “

Boljši obeti za kulturo

ZUJIK s kulturo v vsako vas

Pia Nikolič
foto: sta, nb

Nov krovni zakon o kulturi prinaša prvo večjo spremembo na tem področju po dveh desetletjih. Z njim je vlada izpolnila eno od koalicijskih zavez oziroma drugo tako veliko v tem mandatu. Na Ministrstvu za kulturo so namreč opozorili, da so pred tem »že zagotovili minimalna plačila za samostojne kulturne delavce«.

Zakon med opaznejšimi spremembami prinaša »prepoved neplačanih pripravništev, večjo socialno varnost in delavske pravice za samostojne kulturne delavce, sistemsko zaščito baletnih plesalcev in prekvalifikacije, stabilnejše pogoje dela v javnih zavodih in nevladnih organizacijah, večjo podporo ljubiteljski umetnosti in več dostopa do umetnosti za vse ljudi – ne glede na socialni status ali kraj bivanja«. Posebej slednje bi lahko prineslo veliko novost v sicer zelo centralizirani državi. Pogosto pa je uživanje kulture zelo odvisno prav od socialnega statusa, saj je zgodovina že večkrat pokazala, da se ljudje v času krize najprej odpovedo prav temu delu življenja. Možnost prekvalifikacije pa se prav tako sliši lepo, čeprav je že zdaj nuja vseh tistih, ki poškodovani končajo svojo kariero pogosto pred štiridesetim letom starosti.

Podporo spremembam so ob nekaj manjših pripombah izrekli Komisija državnega sveta, društvo nevladnih organizacij in samostojnih ustvarjalcev Asociacija in Nacionalni svet za kulturo. Zakona pa ni podprla poslanska skupina SDS. Poslanka Anja Bah Žibert je ob obravnavi dejala, da se ministrstvo za kulturo zaradi tolikšnega ukvarjanja s samozaposlenimi »spreminja v ministrstvo za socialno številka dve«, in dodala, da bi moral o nadarjenosti samozaposlenih presojati trg. Kar v praksi pomeni, da bi nam ostala samo popularna in ljudska kultura, nekje od ansambla Fehtarji do uporabnih umetniških izdelkov iz keramike. Pri govoru o umetnosti, ki naj bi

morala sama preživeti na trgu, se redno pozablja na milijarde, ki jih država vsako leto nameni za subvencije gospodarstvu, katerega izključen namen je profitiranje na trgu, čeprav so zneski tam neprimerno višji od teh, ki jih nameni za umetnost. V preteklih letih je sicer več raziskav pokazalo, da je multiplikativni faktor naložb v kulturo med najvišjimi, kar pomeni, da se vsako takšno vlaganje vsaj enkrat (pa tudi do desetkrat) povrne pri drugih gospodarskih dejavnostih.

Kar se tiče financ, nov zakon po novem predvideva dvoletno programsko načrtovanje javnih zavodov namesto prejšnjega enoletnega, kar naj bi institucijam pomagalo pri večji predvidljivosti in lažjem načrtovanju vnaprejšnjega programa. Hkrati ohranja možnost enoletnega financiranja, če bo občinam v primeru javnih občinskih zavodov tako bolje ustrezalo, torej ponekod sprememb morda sploh ne bo. Poleg tega pa novela prepoveduje neplačano pripravništvo mladih delavcev v javnih zavodih, s čimer se želi izogniti izkoriščanju. Uvaja pa tudi polletno uvajanje v delo.

Samozaposleni v kulturi bodo lahko po novem prvič prejeli nadomestilo za bolniško prisotnost zaradi poškodb, ki ga prej niso mogli dobiti, saj je zakon določal, da so do nadomestila upravičeni le tisti, ki so bolni 30 ali več zaporednih dni. Malo pa se je dvignil tudi cenzus, ki je doslej predvideval, da so do plačila prispevkov s strani ministrstva upravičeni le tisti, ki so mednarodno priznani ustvarjalci oziroma ustvarjalci na visokem profesionalnem nivoju, ki pa kljub temu niso smeli zaslužiti več kot dvajset tisoč evrov letno. Iz cenzusa bodo po novem izvzeti tudi potni stroški, pravico do plačila prispevkov pa bo možno tudi začasno zamrzniti med materinskim, očetovskim oziroma starševskim dopustom.

Pomembnejša novost prihaja tudi na področju nevladnih organizacij, ki bodo lahko po novem brezplačno uporabljale javno kulturno infrastrukturo za deset in ne več le pet let. V primeru javnih zavodov ali upravljanja državne infrastrukture s strani občin bo možno tudi pogodbeno upravljanje in brezplačna uporaba do dvajset let. Do infrastrukture pa naj bi po novem lažje dostopala tudi ljubiteljska društva. »Za nevladne organizacije se uvaža tudi večja pravna varnost pri prijavih na razpise in boljši pogoji za regionalno razpršeno financiranje«, dodajajo.

Zakon s polnim imenom Zakon o ureničenju javnega interesa za kulturo je tako po skoraj treh letih priprav ugledal luč sveta. Prispeval naj bi še k zmanjšanju birokracije, medsebojno povezal sektor in naslovil spremembe v družbi v zadnjih letih. Skupno je poskrbel za približno šestdeset sprememb.

Nenazadnje pa bo tudi kulturna politika menda postala bolj transparentna in dialoška, saj zakon uvaža obvezne posvetovalne skupine na ministrstvu (za nevladne organizacije, samostojne kulturne delavce in javne zavode) ter uvaža evidenco lokalnih kulturnih programov, ki bo služila v pomoč pri načrtovanju ukrepov in politik. Posodobljen bo tudi ukrep obveznega umetniškega deleža v javnih investicijah, ki bo omogočil, da »umetniška dela postanejo sestavni del javnega prostora – od upravnih enot do železniških postaj in univerz«.

Ko bi le vse te nadobudne besede meso postale, saj bi bilo v teh časih to več kot potrebno. Na vsakem koraku je namreč že moč videti, da se količina prebranih knjig, ki v ljudeh vzbujajo empatična čustva, niža obratno sorazmerno s pojavi nasilja in povečevanjem nestrpnosti. Gotovo se je za celotno družbo bolje izražati ali razumovati skozi umetnost ali uživanje le-te. **“**

Deepfake:

Resnica ima nov obraz. In ni tvoj.

Petra Znoj
foto: fhhi, nb

Ce je bilo pred leti še dovolj, da smo »verjeli svojim očem«, danes to preprosto ne velja več. Z razmahom t. i. *deepfake* tehnologije, ki z uporabo umetne inteligence ustvarja lažne, a izjemno prepričljive videe, zvoke in fotografije, postaja resnica fluiden pojem. Algoritmi, ki temeljijo na globokem učenju, potrebujejo le dovolj gradiva – nekaj videoposnetkov, par intervjujev, slik, mogoče še govornih vzorcev – in že lahko ustvarijo digitalnega dvojčka kogarkoli. Ta potem zgovorno izjavlja, priznava, poziva, grozi ali se opravičuje – tudi če tega v resnici nikoli ni izrekel. Ali naredil.

političnih sej, televizijskih oddaj ali kampanj so bili iztrgani iz konteksta, zmontirani in predstavljeni na način, ki je zavajal gledalce.

Deepfake ni več le tehnološki trik, temveč orodje, ki ima vse večjo moč spreminjati percepcijo, rušiti ugled, ustvarjati dvom in manipulirati javnost. Kar se je nekoč začelo kot digitalna zafrkancija – filmski junaki s prelepljenimi obrazi, politiki, ki pojejo pop hite, ali komedijanti, ki oponašajo glasove znanih osebnosti – je danes postalo orožje. Ne le politično, temveč tudi ekonomsko, spolno in psihološko. Najvidnejši in zaskrbljujoč razcvet doživlja

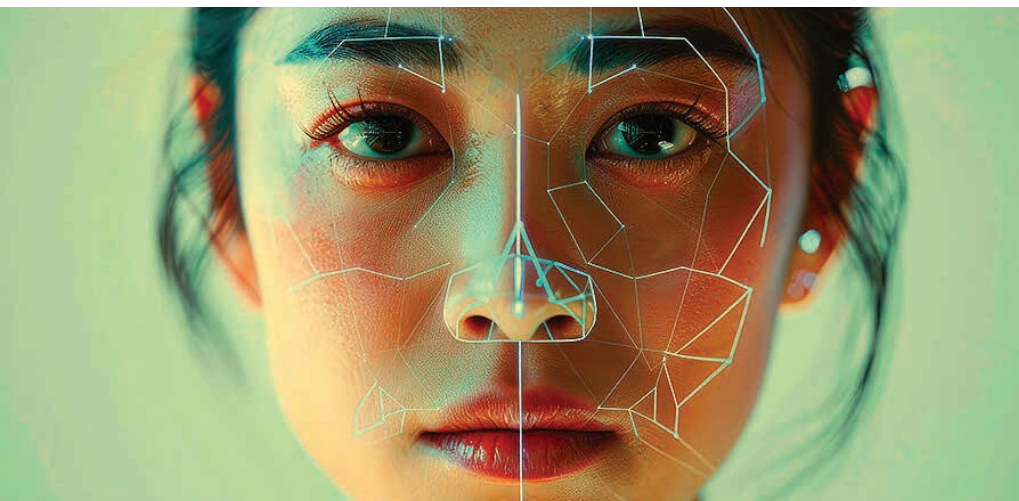
da je v težavah, da potrebuje denar. Glas je njegov. Intonacija, način govora, celo dih med besedami. Vse se ujema. Seveda nakažete denar. Šele kasneje ugotovite, da sploh ni klical vaš otrok, temveč umetna inteligenca, ki je njegov glas poustvarila na podlagi nekaj posnetkov iz TikToka ali YouTubea. Gre za novo generacijo prevar, ki ne cilja več zgolj na naivne, ampak na vse, ki imamo radi svoje bližnje. Takšne oblike napadov že beležijo v tujini, a tudi v Sloveniji smo zabeležili primere lažnih klicev, v katerih je goljuf osebo prepričal, da je v nevarnosti nekdo iz njene družine, s tehnologijo UI pa bo tovrstna manipulacija postala le še prepričljivejša in pogostejša.

Deepfake resničnost ni nevarna zgolj zaradi svoje tehnične dovršenosti. Nevarna je zato, ker cilja na naše najbolj temeljne občutke: zaupanje, empatijo, ljubezen, strah. In ko enkrat začneš dvomiti v to, kar slišiš od svojih najbližjih, ko ne veš več, ali je glas na drugi strani linije res tvoj otrok ali pa samo digitalni približek njegove osebe, postane resničnost nekaj zelo krhkega. In hkrati zelo dragocenega.

Od kod so fotografije in posnetki glasov, ki so uporabljeni? Seveda z naših spletnih profilov. Strokovnjaki opozarjajo, da vsaka objava otroka na družbenih omrežjih predstavlja potencialno surovino za zlorabo. Starši objavljajo fotografije svojih sončkov in zakladkov, ne da bi vedeli, da jih predajajo algoritmom, korporacijam in – najhuje – digitalnim plenilcem. Antropolog Dan Podjed opozarja, da prav otroke vse prevečkrat uporabljajo za digitalno vabo: za klike, za všečke, za pozornost. Ko bodo čez desetletje iskali prvo službo ali poskušali izbrisati svoje sledi s spleta, bo prepozno. Splet ne pozablja. In algoritmi tudi ne.

Evropska unija je sicer sprejela Akt o digitalnih storitvah (DSA), ki od platform zahteva večjo odgovornost, označevanje umetno ustvarjenih vsebin in večjo transparentnost pri delovanju algoritmov. A razvoj tehnologij, zlasti generativne umetne inteligence, beži naprej s svetlobno hitrostjo. In ko zakonodaja pride na vrsto, so ponarejeni videi že viralen hit. Ali grožnja. Ali razlog za izsiljevanje. Včasih pa vse naenkrat.

Najbolj zaskrbljujoče pa je, da smo vsi del tega. Ni nujno, da ustvarjamo deepfake vsebine, dovolj je, da jih delimo, komentiramo, se jim čudimo ali jih jemljemo za resnične. Vse to napaja algoritme. Vsakič, ko nanje kliknemo, prispevamo k digitalni krajini, v kateri je resnica vse redkejša dobrina. Vprašanje ni več, ali bomo naleteli na lažen video. Vprašanje je, ali ga bomo prepoznali in ali bomo želeli verjeti, da je lažen. “

Leta 2019 je v Gabonu novoletni navor dolgo odsotnega predsednika Alija Bonga sprožil javno paniko. Mnogi so verjeli, da gre za deepfake, kar je pripeljalo do poskusa državnega udara. V ZDA se je med zadnjimi volilnimi kampanjami pojavilo več videoposnetkov, v katerih kandidati izrečejo nekaj, česar v resnici niso nikoli povedali. Čeprav so bile pristnosti teh posnetkov kasneje ovržene, je bila škoda že storjena. Tudi v Sloveniji smo že bili priča manipulacijam z videoposnetki, čeprav še ne v obliki dovršenih deepfake ponaredkov. Nekateri posnetki iz

deepfake pornografija, kjer so pogosto brez svojega vedenja in privoljenja tarče ženske. Njihove podobe so vstavljene v eksplicitne posnetke, ki se nato viralno širijo, žrtvam pa povzročijo osebno, profesionalno in psihološko škodo, ki je pogosto nepopravljiva. Vse to brez enega samega fizičnega stika – le s podatki, fotografijami in videi, ki so prosto dostopni na spletu.

Na drugi strani spektra pa se medtem razvija še ena oblika napadov: finančne prevare, ki izkoriščajo čustveno povezanost. Predstavljajte si, da prejmete klic svojega otroka – njegov glas je paničen, pravi,

»Družbena omrežja našim otrokom kradejo otroštvo.«

Simon Smole
foto: sta, nb

Tako kot je družba nekoč določila starostno mejo za kajenje, alkohol in dostop do odraslih vsebin, je kot vse kaže napočil čas, da se razmisli o podobnem pristopu pri družbenih omrežjih.

Evropska unija v več dokumentih omenja varnejše digitalno okolje za otroke po vsej Evropi. Sedem držav članic, med njimi Francija, Danska in Grčija, pa je pred kratkim pozvalo Evropsko komisijo, naj uvede strožje mehanizme preverjanja starosti in določi digitalno starost večine na ravni EU pri 15 letih.

Emmanuel Macron je glavni pobudnik takšne prepovedi uporabe družbenih omrežij za mlajše od 15 let. Francoski predsednik se je moral odzvati na skrb javnosti zaradi napada z nožem, ki se je zgodil na eni od srednjih šol in je sledil dogajanju na spletnih omrežjih. V intervjuju za France 2 je poudaril, da bo dal Evropski uniji tri mesece časa, da o tem doseže dogovor na ravni Unije, sicer bo Francija prepoved uvedla enostransko.

Evropska komisija tradicionalno stavi zlasti na regulacijo, zato verjetno ne bo neposredno prepovedala delovanja družbenih omrežij. Druga država, ki namerava prepovedati uporabo družbenih medijev mlajšim od 15 let, je Danska. Predsednica danske vlade sicer ni podrobno navedla, katera družbena omrežja bi spadala med prepovedana, niti kako bi prepoved delovala v praksi. Ima pa za prepoved dober argument v statistiki. Kar 60 odstotkov danskih fantov, starih med 11 in 19 let, raje ostane doma, kot da čas preživi s prijatelji. Ob tem da ima skoraj vsak danski sedmošolec, gre za skupino 13- in 14-letnikov, svoj mobilni telefon. Raziskava je pokazala, da družbena omrežja uporablja 58 odstotkov desetletnikov, pri letu starejših delež naraste že na 72 odstotkov.

O takšnih omejitvah ali prepovedih pa ne razmišljajo na drugi strani Atlantika,

kljub temu da je študija iz aprila 2020, ki jo je izvedel Nacionalni center za zdravstveno statistiko, pokazala, da so socialna omrežja drugi vodilni vzrok smrti državljanov

ZDA, starih od 10 do 34 let. 17 odstotkov ameriških najstnikov pravi, da jih je kontaktiral nekdo, ki ga niso poznali in so se zaradi tega počutili nelagodno. 30 odstotkov jih poroča, da so prejeli reklame, ki so bile skrajno neprimerne za njihova leta. Kar 39 odstotkov najstnikov je priznalo, da so lagali, da bi dobili dostop do določene spletne strani. In to je tudi ključni problem.

Poraja se precej vprašanj, kako bo potekala implementacija omejitve, kajti obstajajo orodja, s katerimi je moč digitalne zahteve zaobiti. Za vstop na določeno spletno stran se pogosto uporablja številko bančne kartice, digitalno osebno izkaznico in podobno, kar pa je z malo iznajdljivosti sorazmerno lahko obiti. Nekatere spletne strani in družbena omrežja pa starosti uporabnikov ob registraciji sploh ne preverjajo. Južna Koreja je to težavo poskušala rešiti na svoj način. Verifikacija je tam možna le z obvezno uporabo KSSN številke (njihove različice številke EMŠO). Avstralija je uvedla sistem preverjanja

starosti za dostop do družbenih omrežij, pri čemer odgovornost ne pade na otroke ali njihove starše, temveč na same spletne platforme. Te morajo dokazati, da so sprejele »razumne korake« za uveljavitev omejitev, v nasprotnem primeru se soočijo z visokimi globami. Zakon ne prepoveduje vseh družbenih omrežij. Še vedno bo dovoljena uporaba platform za hipno sporočanje, denimo Meta klepetalnik, ter spletno igranje iger. Prav tako omejitve ne bodo veljale za strani, ki ne potrebujejo prijave, denimo YouTube. Bo pa prepoved veljala za TikTok, X, Instagram, Snapchat, Reddit in Facebook, če gre sklepati iz besedila zakona. V njem sicer ne naštevajo konkretno platform, temveč to prepuščajo podzakonskim aktom.

Otroci zlahka postanejo tarče internetnih zlorab. Bolj kot svoje podatke in osebne prigode delijo z javnostjo, bolj so na udaru. Javnost se mora zavedati, da

imajo družbena omrežja negativno plat, kot so nevarnosti spletnega ustrahovanja, dostop do neprimerne vsebine, spodbujanje k samopoškodovanju in algoritme, ki namenoma izkoriščajo ranljivosti otrok. To pa ne pomeni, da zmeroma raba socialnih omrežij ne prinaša tudi pozitivnih učinkov. Mladostniki, ki so pogosti, vendar ne problematični uporabniki, v raziskavi poročajo o močnejši podpori vrstnikov in boljših socialnih povezavah.

Bolj kot omejitve in prepovedi bo ključno odgovoriti na vprašanje, kako mlade vzgojiti v odgovorno uporabo socialnih omrežij, jih naučiti kritično razmišljati in zdravih navad pri igranju iger. Ob tem pa mora država zagotoviti dostop do zaupnih, nepristranskih in cenovno dostopnih storitev na področju duševnega zdravja. EU pa mora platforme socialnih omrežij prisiliti, da spoštujejo starostne omejitve, in vzpostaviti regulativni okvir, ki spodbuja odgovorno zasnovo digitalnih orodij za mlade uporabnike. To je higienski minimum. “

»Veliko ljudi se sprašuje, kaj so naredili narobe.«

**- Breda Brezovar Goljar,
podpredsednica Društva
onkoloških bolnikov Slovenije**

Petra Znoj
foto: osebni arhiv

Breda je ena tistih, ki jih je življenje naučilo, da si včasih moramo vzeti čas zase in prisluhniti telesu, pa čeprav smo bili prej vajeni, da je delo vedno na prvem mestu. Danes je podpredsednica Društva onkoloških bolnikov Slovenije in predana prostovoljka, ki pomaga ljudem, ki jih je, tako kot nekoč njo, rak presenetil sredi najbolj običajnega dne. Njena zgodba se je začela veliko pred tem, ko so ji zdravniki postavili diagnozo. Ko je kot srednješolka opravljala maturo, se je z rakom dojke borila že njena mama. To je bil čas, ko je bil rak še večji tabu kot danes. O njem se ni govorilo, v revijah so tu in tam izšli kakšni opozorilni članki, a večina je bolezen skrivala – tudi pred bližnjimi.

Breda se spominja, da je bila ob mamini bolezni prisotna pri vsem – od diagnoze do zdravljenja in žal tudi smrti. Izkušnja jo je močno zaznamovala. Vedela je, da je možnost dednosti prisotna, zato je redno hodila na preglede. Potem pa je nekega jutra med tuširanjem pod pazduho zatipala zatrdlino. Sprva si je rekla, da verjetno ni nič, a ker ni izginila, je poiskala pomoč. Napotili so jo na Onkološki inštitut, kjer so po punkciji potrdili, da gre za maligno tvorbo. Sledila je operacija, nato kemoterapije in obsevanja. Vse tisto, kar mislimo, da se dogaja samo drugim. Čeprav je bila izkušnja z mamo razlog, da se je odzvala hitro, jo je lastna diagnoza globoko pretresla. Imela je kariero, načrte, odgovorno službo. Vse to je čez noč izgubilo pomen. Ostala ji je samo želja, da preživi in se pozdravi.

Zdravljenje ni bilo lahko. Kemoterapija je s seboj prinesla številne stranske učinke, ki jih je morala sproti blažiti, a je imela veliko srečo. Ob sebi je imela partnerja, družino in prijateljice, ki so se z boleznijo že soočile. Njihove izkušnje so ji pomagale, da se ni počutila tako osamljeno.

Ko se je po bolezni začela vračati v vsakdan, je hitro ugotovila, da ne zmore

več delati kot prej. Bila je na vodilnem položaju, a po bolezni so se pojavile težave s koncentracijo, hitreje je bila utrujena. Poskusila je z delom za polovični delovni čas, a hitro spoznala, da v njeni službi to ne bo mogoče. Sprejela je težko, a pomembno odločitev: dala je odpoved in se podala na samostojno pot. Izobraževala se je, delala kot svetovalka in *coachinja*, nato pa se je pred dvema letoma upokojila.

Po okrevanju jo je onkolog vprašal, kaj bo počela zdaj. »Rada bi delala na humanitarnem področju,« mu je rekla. In usmeril jo je na Društvo onkoloških bolnikov Slovenije, kjer je spoznala ljudi z različnimi izkušnjami, a s skupnim ciljem, da pomagajo drugim. Po opravljenih izobraževanjih in usposabljanju je postala prostovoljka, najprej za individualno svetovanje na Onkološkem inštitutu, nato še kot koordinatorka skupin za samopomoč. Danes vodi različne skupine in sodeluje tudi pri delovanju telefonskega svetovanja Onkofon, kjer prostovoljci vsak delovnik med 9. in 17. uro odgovarjajo na vprašanja bolnikov in njihovih svojcev.

Breda pravi, da jo je delo prostovoljke izpopolnilo, da je izkušnja bolezni postala most med njo in drugimi. Da čeprav ima vsak bolnik svojo zgodbo, je prav razumevanje tistega temnega obdobja skupna točka, ki ti omogoča, da si tam za druge. Da znaš poslušati, ne da bi vsiljeval nasvete. In da ne rečeš: »Zdaj moraš pa misliti pozitivno.« Kajti kdor je ravnokar izvedel, da ima raka, potrebuje prostor za strah, za jezo, za vprašanja, in nekoga, ki mu bo rekel: »Tukaj sem zate, povej...«

Kljub napredku v ozaveščanju Breda opazja, da rak še vedno ostaja stigma. »Tudi danes si ljudje velikokrat ne upajo povedati,

da so zboleli. Nekateri bolezen skrivajo celo pred družino,« pravi. Še posebej to velja za majhne skupnosti, podeželje, starejše. Pa vendar v društvu opažajo, kako pomembno je, da bolniki pridejo v stik z drugimi, ki so šli čez podobno izkušnjo. V skupinah bolnikov z rakom, ki delujejo v 20 krajih po Sloveniji, se srečujejo tisti, ki so preživeli. Takšna srečanja vlivajo upanje tistim, ki so šele na začetku poti.

Med najpogostejšimi čustvi, ki se pokažejo ob diagnozi, je občutek krivde: »Veliko ljudi se sprašuje, kaj so naredili narobe. Krivijo se zaradi življenjskega sloga, prehrane, stresa.« A rak je kompleksna bolezen, za katero ni enega vzroka. Lahko gre za genetsko pogojen rak, lahko je posledica dejavnikov okolja, lahko kombinacija vsega. V društvu spodbujajo k preventivi, k rednim presejalnim pregledom, zdravemu načinu življenja, opuščanju škodljivih navad. A ko se bolezen pojavi, je

pomembno, da se bolnik ne okrivi, ampak se osredotoči na zdravljenje in kakovostno življenje.

Breda poudarja pomen gibanja tudi med zdravljenjem. »Ni treba veliko. Že hoja je dovolj,« pravi. Pomembno je, da človek ostane aktiven in da mu, ko se z nekom pogovarja, drugi ne vsiljujejo svojega mnenja, ampak ga preprosto vprašajo, kako je. Potrebno je prisluhniti, razlaga, in ne vsiljevati.

Vse, kar dela danes, Breda počne z občutkom za druge. Skozi svojo izkušnjo se je naučila, da zdravje ni samoumevno. Da življenje ni tekma, temveč vrednota. In da so pristni odnosi, sočutje in medsebojna pomoč tisto, kar šteje. S svojim zgledom ne razbija le tabujev o bolezni, temveč gradi mostove. Mostove upanja, razumevanja in topline. Za vse, ki pridejo za njo. **66**

Na papirju že zavarovani

Na poti k ohranitvi oceanov

Pia Nikolič
foto: pxfuel

Globalni sporazum za zaščito oceanov je dosegel mejno točko. Njegovo ratifikacijo je potrdilo šestdeset različnih držav, kar pomeni, da je človeštvo korak bližje ohranitvi oceanov in omilitvi podnebnih sprememb. Podpisnice imajo zdaj na voljo 120 dni časa, da začnejo delovati v skladu s sporazumom, ki bo po tem času postal zakonsko obvezujoč dokument.

»Morska območja izven nacionalne pristojnosti, ki pokrivajo skoraj dve tretjini svetovnega oceana, človeštvu zagotavljajo neprecenljive ekološke, gospodarske, socialne, kulturne in znanstvene koristi ter koristi za varnost hrane. Zaradi onesnaževanja (vključno s hrupom), prekomernega izkoriščanja, podnebnih sprememb in zmanjševanja biotske raznovrstnosti so pod vedno večjim pritiskom. Sprejeti sporazum je zato nujen korak na poti k zaščiti oceanov,« so po srečanju v New Yorku leta 2023, ko so sporazum zasnovali, zapisali na Ministrstvu za naravne vire in prostor.

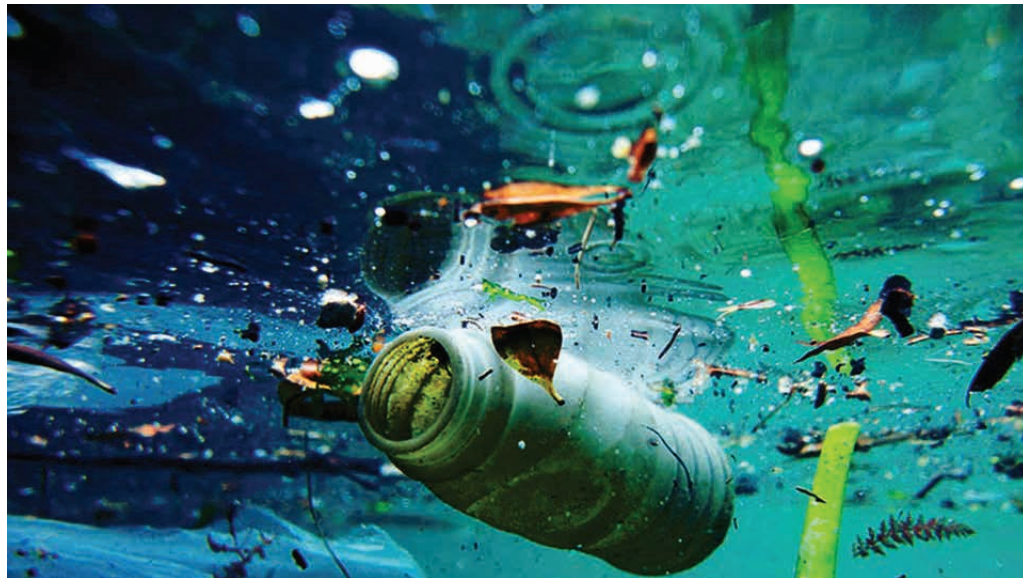
Za 60. ratifikacijo, ki bo torej začela veljati januarja, je septembra poskrbel Maroko, sledila pa mu je že tudi Sierra Leone. Kar pomeni, da bo globalni sporazum postal del mednarodnega prava. Z njim bo svet dobil »instrumente za ustanavljanje varovanih območij na oceanih, ki so posebej pomembni za biotsko raznovrstnost; pravila za izvajanje presoj sprejemljivosti za aktivnosti, ki lahko škodujejo biotski raznovrstnosti in se izvajajo na območjih zunaj nacionalne jurisdikcije; pravila glede raziskovanja in uporabe morskih genskih virov ter delitev morebitnih koristi, pri čemer ne bo posegal v pravila veljavnih ribiških sporazumov; ukrepe za krepitev zmogljivosti za njegovo izvajanje zlasti v državah v razvoju ter načine financiranja teh dejavnosti; organe, vključno s strokovnimi, ki bodo bdeli nad izvajanjem tega sporazuma,« so še pojasnili na ministrstvu.

Besedilo sporazuma je nastajalo dve desetletji, okoljevarstveniki pa si od njega obetajo veliko, saj naj bi bilo dokaz, da

države lahko sodelujejo pri varstvu okolja. »Sporazum, ki zajema več kot dve tretjini oceana, določa zavezujoča pravila za ohranjanje in trajnostno uporabo morske biotske raznovrstnosti,« je dejal generalni sekretar Združenih narodov Antonio Guterres.

Morski flora in favna sta namreč že poškodovani zaradi desetletij preloma, onesnaževanja in segrevanja oceanov zaradi podnebnih sprememb. Mednarodna zveza za varstvo narave (IUCN) je nedavno ugo-

morja, ki mu grozijo še druge nevarnosti, kot so ideje o globokomorskem rudarjenju. Slovenija je ravno junija letos sprejela moratorij na to dejavnost, s čemer pa je postala komaj 34. država na svetu, ki to podpira. Tudi za ta sporazum bi morali doseči kritično številko 60 držav, da bi lahko iniciativa postala del mednarodnega prava in s tem pravno zavezujoča. Postopek ratifikacije podobnih odobritev pa lahko v določenih državah traja tudi dlje kot pet let.

tovila, da je skoraj deset odstotkov morskih ekosistemov ogroženih zaradi izumrtja različnih organizmov. Že pred tremi leti pa so se države z različnih delov sveta strinjale, da bi bilo potrebno do leta 2023 zaščititi trideset odstotkov nacionalnih in mednarodnih voda, da bi si izčrpani vodni organizmi lahko opomogli. A o visokoletečih številkah, ki se nanašajo na varovanje okolja, so razpravljali tudi med sprejemanjem Pariškega podnebnega sporazuma, pa zaradi tega zaenkrat nismo nič bližje zniževanju temperatur ozračja na predindustrijsko dobo.

Tudi zaščita odprtega morja bo zato izziv, saj nobena od držav teh voda ne nadzoruje, vse pa imajo pravico do ribolova in drugih dejavnosti na teh področjih. Trenutno je zaščiten le en odstotek odprtega

Ko bo januarja sprejeta pogodba začela veljati, se bo začel nov postopek. Vsaka od držav bo predlagala območja, ki jih je treba zaščititi, potem pa bodo o njih glasovale države, ki so pogodbo podpisale. Države bodo tako lahko same izvedle oceno vplivov na okolje in sprejele končno odločitev, čeprav bodo lahko ostale države svoje pomisleke izrazile pri nadzornih organih.

Generalni sekretar Združenih narodov je ob zadnjih dveh podpisih izrazil zadovoljstvo, saj da zdravje oceanov pomeni zdravje človeštva. A hkrati so oceani ključni tudi za preživetje vseh ostalih organizmov na svetu. Gre za največji ekosistem, ki naj bi svetovnemu gospodarstvu prispeval 2,5 milijard dolarjev letno in zagotovil osemdeset odstotkov kisika, ki ga dihamo. “

Slovenščina po novem tudi na Hrvaškem

Andraž Velkavrh
foto: megafon

Konec avgusta se je zgodil zgodovinski dogodek, saj so Hrvati sprejeli učni načrt za poučevanje slovenskega jezika in kulture v hrvaških šolah. Učili se ga bodo tako osnovnošolci kot srednješolci slovenskega porekla ter tisti, ki želijo samoiniciativno spoznati slovensko kulturo.

Slovenski jezik je v hrvaških šolah sicer prisoten že petnajst let, a je šele zdaj prišlo do formalizacije učnega načrta, kar pomeni, da bodo učenci zdaj spoznali ne le jezik, marveč tudi geografijo, kulturo, glasbo, književnost ter zgodovino Slovenije. Učni načrt je v prvi vrsti namenjen otrokom slovenske manjšinske populacije na Hrvaškem, ki v večini hrvaških pokrajin nima vsakodnevnega stika s slovenskim jezikom. Ta korak simbolno povezuje tudi območja, kjer se slovenščina še vedno ohranja, predvsem v zamejskih krajih, ki so del istega jezikovno-zgodovinskega prostora. Tamkaj je še vedno moč slišati jezikovno-narečne krajevne govore, ki niso omejeni le na en kraj, temveč so značilni za širši obmejni pas, kjer slovenski jezik še vedno predstavlja naravni del lokalne identitete.

Sprejetje kurikulumuma tako omogoča, da se ta jezikovna in kulturna kontinuiteta ohranita ter preneseta v šolski prostor. Učni načrt je bil sprejet po izvedenem javnem svetovanju, pri katerem so sodelovali predstavniki slovenske narodne manjšine ter Zveza slovenskih društev na Hrvaškem. Njegov glavni namen in cilj je krepitev bralnega razumevanja in pismenosti, izboljšanje pisne in ustne komunikacije ter

poznavanje kulturne dediščine in razlik med slovenskim ter hrvaškim jezikom.

»Kurikulum ima tri domene: jezikovne kompetence, književnost in kulturo. Poudarek je na razvijanju sposobnosti komunikacije, razumevanja kulture, zgodovine, glasbe in umetnosti. Rezultati se bodo kazali postopno z opisnim in številčnim ocenjevanjem, s poudarkom na praktični uporabi jezika in kulture,« je sprejetje učnega načrta pozdravila Barbara Antolić Vupora, predsednica Zveze slovenskih društev na Hrvaškem. Poleg tega bo sprejetje programa neposredno spodbujalo strpnost in krepitev prijateljskih hrvaško-slovenskih odnosov, kar bo dodatno prispevalo k razvoju že obstoječe med kulturne družbe. Na novi poti bo poskrbljeno tudi za učitelje, ki morajo biti strokovno, jezikovno in metodično usposobljeni ter morajo biti povezani z manjšinskimi organizacijami in slovenskimi ustanovami. Hkrati bodo morali svoje znanje nenehno nadgrajevati in izpopolnjevati.

Slovenska skupnost na Hrvaškem je medtem že začela pripravljati brezplačne učbenike in didaktična gradiva, ki bodo temeljila na novem učnem načrtu, ki je zdaj zakonsko precej bolje urejen. »Novost, torej sistemska zaščita, ki je zdaj del uradnega šolskega sistema, prinaša bolj strukturirane cilje ter standarde znanja in učne rezultate. Mogoče to ni velik korak, je pa dodana vrednost pri priznavanju slovenskega jezika kot manjšinskega jezika na Hrvaškem,« je uvedbo slovenščine pri sosedih pozdravila Barbara Riman,

raziskovalka s slovenskega Inštituta za narodnostna vprašanja.

Čeprav sta si Slovenija in Hrvaška kulturno in zgodovinsko zelo blizu, strokovnjaki opozarjajo, da je poznavanje slovenskega jezika čez mejo omejeno. Pogosto se omenjajo primeri, kako se Slovenci in Hrvati včasih medsebojno sporazumevajo v angleščini. Ta pojav pa ni enakomeren, saj so recimo v kajkavskem govornem območju razlike med jezikoma manj izrazite, zato tam težav pri sporazumevanju ob meji skoraj ni. Takšni primeri pa dokazujejo, da se jezikovna in kulturna povezanost lahko ohranjata spontano, tudi brez formalnega pouka.

Po zadnjem popisu živi na Hrvaškem 7.729 pripadnikov slovenske narodne manjšine, od tega jih 7.620 uporablja slovenščino kot materni jezik. Največ jih živi v Primorsko-goranski županiji, Istri in Zagrebu. Slovenci so ena od 22 uradno priznanih narodnih manjšin, zato se pouk obravnava kot drugi materni jezik in ne kot izbirni predmet. Skupine so zelo raznolike, od začetnikov do bolj izkušenih govorcev, večina pa slovenščine doma ne uporablja aktivno, zato je cilj učenja ohranjanje jezika, identitete in kulture ter priprava za nadaljnje šolanje v Sloveniji ali celo zaposlitev.

Nov učni načrt so na šolah začeli uporabljati z začetkom letošnjega šolskega leta, slovenski jezik pa bodo še naprej poučevali po modelu C, tako kot to poteka z jeziki drugih narodnih manjšin. Ta zagotavlja ustavno pravico do izobraževanja v maternem jeziku. ☞

Francija (spet) z novo vlado

Pariz – Francoski predsednik Emmanuel Macron je v nedeljo razkril novo vladno ekipo premierja Sebastiena Lecornuja, ki je zaradi kritik na račun izbire ministrov odstopil le teden dni prej. Po dodatnih pogajanjih ga je nato Macron prejšnji petek znova imenoval. Ta teden naj bi nova vlada že predstavila predlog proračuna za prihodnje leto, s čimer daje parlamentu ustavno zagotovljenih 70 dni za preučitev predloga še pred koncem leta. Lecornu je že peti premier v dveh letih, nasprotniki (levičarji iz stranke Nepokorna Francija in skrajno desni Nacionalni zbor) pa so ločeno že vložili predloga o nezaupnici premierju Lecornuju in njegovemu kabinetu. Francija je v politični krizi vse od lanskih parlamentarnih volitev, po državi pa zaradi predvidenih rezov v socialne programe (tudi zaradi pokojninske reforme) potekajo množični protesti pod geslom »*Blokirajmo vse*«. Med drugim protestniki, med njimi tudi večji sindikati, ljudi pozivajo k bojkotu največjih francoskih trgovin (Carrefour, Amazon, Auchan), dvigovanju denarja iz bank, mimi zasedbi občinskih stavb in samoorganiziranim skupščinam. *sta/ndtv/nb*

Sveži predsednik kosovskega parlamenta Dimal Basha (levo). Na fotografiji s svojim strankarskim šefom in premierjem Albinom Kurtijem.

Neoliberalno »reševanje« Šrilanke

Colombo – Državna oblast pod vodstvom nominalno marksističnega predsednika Anure Kumare Dissanayaka, ki je hkrati tudi finančni minister, je v začetku oktobra gostila predstavnike Mednarodnega denarnega sklada (MDS). Ti so preverjali, če je Šrilanka dosegla zelene varčevalne cilje in če jih bo tudi v proračunu za naslednje leto. Od uspešnosti vladnih rezov je odvisno »reševalno« posojilo banke v skupni višini treh milijard dolarjev. Po gospodarskem zlomu pred leti se bodo prebivalci v predlogu proračuna, ki bo uradno predstavljen v začetku novembra, soočili še z ostrimi varčevalnimi ukrepi, ki vključujejo nove davke, povišanje cen energentov, omejitve vladnih subvencij, krčenje domnevno zapravljive javne uprave in »prestrukturiranje« oziroma privatizacijo okoli 400 državnih podjetij. Državnemu izvozu so škodovala tudi nedavne 20 % »*Trumpove*« carine, ki so najhuje prizadele predvsem ženske delavke v tekstilni industriji. *wsws/org*

Perujski kongres odstavil predsednico

Lima – Perujski kongres je prejšnji teden potrdil ustavno obtožbo zoper predsednico Dino Boluarte, ki se je v zadnjih mesecih soočala z očitki o korupciji, proti njej pa so potekali tudi množični protesti. Peru bo do izteka mandata oz. volitev aprila prihodnje leto tako vodil predsednik kongresa Jose Jeri, ki se sooča z očitki o posilstvu in korupciji. Boluarte je sicer prva perujska predsednica, v zadnjih devetih letih pa je kongres poleg nje ustavno obtožil še dva predsednika. Boluarte sta do nedavnega še

podpirali dve glavni desničarski stranki (FP, APP), ki obvladujeta kongres in naj bi bili močno povezani tako z gospodarstvom kot kriminalnim podzemljem, kritiki pa trdijo, da so Boluarte »*žrtvovali*« zgolj zato, da se – v luči množičnih protestov in splošnega nezadovoljstva med prebivalci – ohranijo na oblasti. *sta/wsws/nb*

Vroča Durandova črta

Islamabad/Kabul – Pakistanska in afganistanska vojska sta se minuli teden spopadli na meji med državama. Afganistanska vojska je položaje pakistanske vojske na meji napadla v noči s sobote na nedeljo, v odziv na četrtkove bombne napade v Kabulu in v provinci Paktika, za katere je afganistanska talibska vlada obtožila pakistansko vojsko. Pakistanska vojska navaja, da je v spopadih čez vikend ubila okrog 200 talibanov in z njimi povezanih teroristov, afganistanska vojska pa, da je ubila 58 pakistanskih vojakov. Od leta 2021 je sicer pakistanska vojska v Afganistanu večkrat izvedla zračne napade na tako imenovane pakistanske talibane, ki jim afganistanska vlada po obtožbah pakistanske ponuja zavetje v državi in omogoča izvajanje terorističnih napadov na Pakistan z afganistanskega ozemlja. *rš/nb*

Premiki na Kosovu

Priština – Na lokalnih volitvah na Kosovu je v prvem krogu župane dobilo 21 občin, med njimi devet od desetih večinsko srbskih občin, kjer so večino glasov osvojili kandidati Srbske liste. Na listah albanskih strank je bilo

izvoljenih devet županov, en županski položaj pa je osvojila tudi Turška demokratska stranka Kosova. Volitve so potekale v 38 občinah, izbor župana v drugem krogu pa se med drugimi nadaljuje v Prištini. Gre za prve redne lokalne volitve po izrednih volitvah leta 2023, ki jih je srbsko prebivalstvo na severu Kosova večinoma bojkotiralo, tako da so županska mesta prevzeli albanski kandidati. Izredne lokalne volitve so sledile protestnemu odhodu Srbov iz kosovskih institucij konec leta 2022 zaradi prepovedi srbskih registrskih tablic. Po večkratnih poskusih se ponovno vzpostavlja tudi parlament, prejšnji petek so poslanci izvolili predsednika parlamenta Dimala Basho iz stranke Samoopredelitev premierja Albina Kurtija. *rš/nb*

Nobelova nagrada za ... mir?

Oslo/Karakas – Prestižno nagrado za mir je letos norveška komisija podelila skrajno desni venezuelski vodji opozicije Marii Corini Machado. Ta sicer že dalj časa zagovarja predvsem »*nemirna*« stališča: leta 2002 je podprla neuspehi puč proti takratnemu predsedniku Hugu Chavezu, ki so ga pripravljala velika podjetja in vojska, nato je ustanovila nevladno organizacijo, ki jo podpira ameriška fundacija NED, povezana s Centralno obveščevalno agencijo (CIA), poleg tega pa zagovarja ameriške sankcije in vojaško intervencijo proti lastnim prebivalcem. Po objavi novice o nagradi se je Machado najprej zahvalila ameriškemu predsedniku Donaldu Trumpu, obilo pozitivnih spodbud pa je prejela tudi iz vrha EU in evropskih držav. *wsws/sta/nb*

Širom – V vetru noči šepetajo trdopadla zaklinjanja

(Glitterbeat/tak:til, 2025)

Brigita Gračner
foto: Širom

Letos teče deseto leto, kar se je formirala prekmursko-tolminsko-kraška naveza Širom. V njej še vedno ustvarjajo Iztok Koren, Samo Kutin in Ana Kravanja, ki so večinoma naravnani instrumentalno ter se držijo akustičnih glasbil tradicionalne ali celo lastne izdelave, katerih nabor skozi leta razširjajo in bogatijo z vedno novimi zvočili. To je že eden od razlogov, da Širom kljub prepoznavnemu zvočnemu karakterju nikoli ne zvenijo isto. Hkrati so njihove skladbe polne sonične radovednosti in njihove spreminjajoče se osebne eksistence ter čutenja zunanjega, tako naravnega kot tudi družbenega sveta.

Na novem, že petem albumu, je prisotnih veliko značilnih parametrov zasedbe iz preteklih let, kot sta meditativna repetitivnost, ki počasi hipnotizira, in izmuzljiva poliritmija, ki se sliši kot odmevno bitje več src. Nadalje tudi melanholične melodije, ki pogosto žalostijo, in glasovi, ki redkeje pomirjajo kot pa skelijo. Vendar poslušalca ob koncu gotovo pripeljejo do katarze in neka-kšnega neopisno lebdečega vtisa, ki ostane tudi, ko zvok utihne. Seveda to ne pomeni, da kakšni deli skladb niso igrivi, a trojica vendarle skozi desetletko v večji meri goji bolj emotivno zastavljeno muziko, ki je na novem albumu še bolj izrazita. Takšno, ki je polna ekstremov med nežnostjo in intenzivnostjo ali celo eksplozivnostjo, pogosto kar znotraj istih komadov.

Eden tovrstnih je *Kodri na vratu, rebra na gori*, singel z albuma, ki so ga pospremili tudi z zasedbi značilnim sila čudovitim videom. Pa recimo *Rabljeva senca petnajst let pozneje*, ki te z uvodom najprej omamlja, nato pa s truščem, ki spominja na floydovsko snemanje v Pompejih, psihedelično naskoči. Če recimo omenimo vsaj dve skladbi in hkrati pokažemo na vztrajanje po zamotanem naslavljanju komadov. Poimenovanja tudi po večkratnem branju ne dojamemo in kaže na kompleksnost, ki jo zajemajo Širom, pa tudi na imaginarno originalnost v zvoku, s katerim se spogledujejo.

Širom pred nami razdevajo ploščo, ki poraja globoko ekstatično izkušnjo, a tudi z zavedanjem, da je slišana glasba neka izjemna in samosvoja zgodba, ki pričenja navduševati že daleč izven slovenskih meja, če ne še čisto širom sveta. A je gotovo na dobri poti, saj je *V vetru noči šepetajo trdopadla zaklinjanja* postal album meseca za oktobrsko izdajo britanskega časopisa The Guardian. Deseto obletnico ter slavje ob novi izdaji in pohvalah lahko z zasedbo doživite na predstavitvenem koncertu že jutri v Kate-drali Kina Šiške. “

Premalo pozorni na zvok

(Zgodbe iz čarobnega vrta, Leon Vidmar, David Súkup, Patrik Pašš, Jean-Claude Rozec, Slovenija, Slovaška, Francija, Češka, 2025, 71 min)

Pia Nikolič
foto: ZVVIKS

»Slovenski« celovečerni animirani film je na zadnji septembrski dan doživel tudi slovensko premiero. V navednicah ga zapisujem, ker je šlo po Vidmarjevih besedah za precej enakovredno koprodukcijo, pri kateri je »na nek način vsak delal svoj kratki film«. Zato je hvalisanje, da gre za celovečerni animirani film določene nacije precej nevhvaležno in zatorej nepravilno. Zakaj ne bi morali biti ponosni tudi na uspešno koprodukcijo?

Zgodbe iz čarobnega vrta je lutkovna stop animacija, ki govori o izgubi ter o krepitvi medčloveških odnosov s pomočjo pripovedovanja in je nastala po knjižni uspešnici Arnošta Goldflama *Of Unwanted Things and People*. Občasno je zavita v pravljичne trenutke, vmes pa postreže z izjemno realističnimi prikazi dežja, morja in solz ter odlomkom bolj ploskovne animacije.

Sodelovanje je na vizualnem nivoju postreglo s kakovostnim delom, ki pa ga, vsaj v slovenski sinhronizaciji, povsem uničijo slabi in nedoživeti igralci, ki s svojimi glasovi ne kažejo čustev, posebej pri otrocih pa se sliši, da so prav po šolsko prebrali svoje stavke, namesto da bi jih odigrali. Slišati je vsako piko in vejico, ki so bile zapisane v tekstu. Vodja sinhronizacije Nana Milčinski je na premieri povedala, da vlog niso vadili, kar je bilo več kot očitno, in film žal degradira na nivo povprečnosti.

Preveč gledališki govor zato uniči dobro napisan scenarij, ki sicer vzdržuje oziroma ravno prav niansira napetost in čustvena stanja. Izstopajo le odrasli ženski glasovi, ki vsaj približno ujamejo igralski nivo, medtem ko tudi odrasli moški govorijo jezik, ki niti na slovenskih odrih ne obstaja več, je preveč pravilen in se sili celo v izreko končnih i-jev pri rabi nedoločnikov. Zaradi medlega govora, ki se ponavlja vrti okoli istega tona, tudi čustvena stanja izpadejo zelo enolično, čeprav je na platnu videti, da se ves čas menjavajo.

Gre za simptom slovenskega filma, ki kljub temu da je sposoben posneti animacijo in zvok na svetovnem nivoju, rad pozablja na takšne detajle, ki nosijo težo polovice avdiovizualnega dela. Najverjetneje gre za posledico tega, da domači filmarji radi pozabljajo na ta aspekt, saj filmskega zvoka v Sloveniji ni mogoče študirati, iz neznanega razloga pa v sinhronizacijo ves čas vlečejo gledališke igralce, ki tudi na odrih redkokdaj uporabijo drugačne nianse glasu, kot je količina glasnosti.

Jezik v filmu pač mora biti živ, življenjski in verističen. Zgodbe iz čarobnega vrta so zato po svoje izgubljena čudovita prilika. Po drugi strani pa veliko gledalcev tega verjetno ne bo niti opazilo, saj so navajeni filme brati ali pa jih navdušuje že samo ideja, da lahko gledajo animacijo v slovenščini. “

Prerinili so se

V Ljubljani si je 500 gledalcev ogledalo tekmo 2. kroga evropskega konferenčnega pokala v ragbiju, na kateri je Slovenija po dramatični končnici z 38:35 ugnala favorizirano Madžarsko. Slednja je obračun začela bolje, a so Slovenci tik pred odmorom z dvema zadetkoma povedli s 24:18. Domača izbrana vrsta je 20 minut pred koncem že prirnila do končnega števila točk (38:18), kar je pomenilo dobro popotnico za zaključek tekme. Sosedje so se pred zadnjim žvižgom nevarno približali, a je slovenska reprezentanca naposled obrnila vse nalete. Po dveh krogih ima Slovenija eno zmago in en poraz, kar zadošča za deljenje drugega mesta s srbsko izbrano vrsto. Na vrhu je s stoodstotnim izkupičkom Avstrija, naslednji tekmeec Slovencev pa bo Slovaška, ki tekme zaenkrat še ni odigrala.

Koprski karateisti pokorili konkurenco

Minuli konec tedna so karateisti koprskega kluba Fudokan Slovenija nastopili na evropskem prvenstvu v Termah Olimpia v Podčetrtku. V različnih kategorijah je nastopilo 25 tekmovalcev pod vodstvom Mihaele Jerinič, domov pa so prinesli 19 medalj, od tega 5 zlatih, 5 srebrnih ter 9 bronastih. Zlatega odličja so se v katah veselili Emar Nurković, Anea Felič, Melita Okretič ter Izabel Jankulović Pahor. Edino zlato medaljo v kumitah pa je v članski konkurenci osvojila Mihaela Jerinič. Na odru za zmagovalce so sicer stali še Matija Humar, Jaš Lipavc, Patrik Dodič, Vanessa Plaznik, Lara Midlil ter Ema in Miha Poplatnik. Številna odličja in nazivi evropskih prvakov so nov dokaz, da se v Koprju za karate ni za bati.

Tržaški zaliv prekrile jadrnice

V nedeljo se je z najbolj množično regato s skupinskim startom na svetu zaključila že 57. tradicionalna Barcolana, ki je na tržaške pomole privabila številne obiskovalce s celega sveta. Vremenski pogoji so bili skoraj poletni, za dobro plovbo pa je poskrbel tudi veter, ki je večji del regate pihal z zadovoljivo hitrostjo. Zmagovalec prestižne regate je že tretjič zapored postala italijanska jadrnica Arca s krmarjem Francom Benussijem na čelu, ki je imel na plovilu tudi slovensko moč, saj je bil glavni taktik plovbe nekdanji slovenski jadrallec Tomaž Čopi, poleg njega pa je bil na palubi tudi Miha Truden. Drugo mesto je osvojila jadrnica hčerke zmagovalnega krmarja Marte Benussi z jadrnico Marta 07, na tretje mesto pa se je uvrstila Prosecco doc Shockwave 3 Koprčana Mitje Kosmine, ki je po lanskem drugem mestu znova dokazal, da vsakič meri na najvišja mesta. Najboljša slovenska jadrnica Shining je osvojila šesto mesto, krmaril pa jo je David Bartol. Program na Barcolani je

Matej Mohorič za spremembo na drugačni podlagi.

bil zelo pester, saj je bilo moč opaziti številne stojnice, ki so ponujale kulinarčne izdelke in športne artikle. Veliko je bilo tudi navtičnih razstav, koncertov, manjkalo pa ni niti političnega dogajanja, saj je bil na Borznem trgu organiziran protest v podporo Palestincem.

Toni tik pod vrhom

Minuli konec tedna se je v Cagliariu na Sardiniji končalo svetovno prvenstvo v jadrstvu na deski. Toni Vodišek je po finalnem padcu pri prvi privetnji oznaki zasedel končno četrto mesto. Pred tekmovanjem si je zastavil cilj uvrstitev med osem najboljših, saj se je po poškodbi kolena šele vrnil med tekmovalce, zato je s četrtnim mestom presegel svoja pričakovanja. Zlato kolajno je osvojil domačin Riccardo Pianosi, ki je sicer tudi aktualni evropski prvak, na lanskih olimpijskih igrah pa je pristal tik pod odrom, na četrtem mestu. S srebrno

medaljo se je moral zadovoljiti branilec svetovnega naslova in bronasti olimpijec, Singaporec Maximilian Maeder, medtem ko je bil tretji Francoz Benoît Gomez. Za kajtarje je svetovno prvenstvo pomenilo tudi začetek priprav na olimpijske igre, ki bodo leta 2028 v Los Angelesu, kjer je boj za zlato kolajno že napovedal tudi Vodišek.

Tekmujejo tudi na makadamu

Pred dnevi se je končalo svetovno prvenstvo v kolesarstvu na makadamu, na katerem je Matej Mohorič v konkurenci 22 kolesarjev osvojil tretje mesto. V Nizozemskem Maastrichtu se je na 180 kilometrov dolgi trasi po dveh zaporednih srebrnih medaljah zmage veselil Belgijec Florian Vermeersch. Približno 19 kilometrov pred ciljem je pobegnil prvemu zasledovalcu Fritsu Biesterbosu. Domačin je na koncu za zmagovalcem zaostal 40 sekund.

Evropsko prvenstvo v karateju je bilo naklonjeno istrskemu klubu.

PO BOŽIČNICI ŠE VNEBOVZETNICA

Plače za vsak praznik

>> Glede na (ponovne) rekordne dobičke domačih bank, gospodarstvenikov in podjetij, so gospodu premierju Robertu Golobu mladi delavci svetovali, naj izredne izdatke, kot je božičnica, razširi še na druge praznike. Tako bi imeli vsaj toliko plač, kot je na Slovenskem praznikov ali vsaj še novoletnico, prvomajnico in vnebovzetnico. **PRESS**

Marsikdo bi božičnico z veseljem prejel tudi na druge praznike.

Proti »pametnim župnikom«

Umetno ustvarjeni župniki burijo duhove in strahove.

>> Domači napredni kristjani so močno ogorčeni, ker se slovenska rimskokatoliška cerkev noče opredeliti glede uporabe umetne inteligence pri mašah in drugih verskih opravilih. Kot so zapisali v sporočilu za javnosti: »V RKC ne razumejo, da je uporaba t. i. 'pametnih župnikov', ustvarjenih s pomočjo umetne inteligence, dobra poteza. Namreč, župnikov ne bi bilo treba plačevati in bi tako prihranili več denarja, pravilno bi navajali Biblijo, pa še tako bi bili programirani, da ne bi smeli agitirati za politične stranke.« Iz RKC so se na to odzvali, da bodo o uporabi »pametnih župnikov« še premislili, a trdijo, da sta pri tem poslu še vedno potrebna »človeška toplina in človeška roka«, še posebej pri »spovedih, delu z nunami in mladino«. **PRESS**

Zdravniki za zdravnike

...in zdravstvo bo rešeno.

>> V Društvu zdravnikov dvoživk Slovenije (DZDS) so se odločili, da se bodo dokončno sprivatizirali in uvedli posebne (in kajpak zasebne) klinike – samo za zdravnike. Tako bi ubili dve muhi na en mah: zdravniki bi se tako elegantno izognili doooooolgim čakalnim vrstam za preglede (in neprijetnem skakanju preko vrst), storitve pa bi (brez silnih problemov, saj se jim je v zadnjih letih plača – samo v javnem sektorju – dvignila skoraj za polovico) kajpak plačali iz lastnega žepa, s čimer bi z javnim denarjem »hranili« tudi zasebni zdravstveni sektor. Takim klinikam ne bi rekli več »bolnišnica« ampak »zdravnišnica«, veseli pa bi bili tudi v vladi, saj bi zdravniki končno nehali stavkati. Kaj pa ostali, ne-zdravstveni pacienti? Naj stavkajo. **PRESS**

EX-PRESS

>> V SDS so v samo dveh tednih sprejeli novih 500 članov. Čestitamo, saj je več aktivnih državljanov dobro za vse. Na novo sprejeti člani so bili na podelitvi v Taboru videti zadovoljni, verjetno zato, ker jim ni nihče povedal, kako iz stranke izstopiti (in

koliko plačati za izstop). No, pa saj si iz najbolj »slovensko-demokratske« stranke nihče ne upa izstopiti. **PRESS**

>> V koprski občini so, takoj ko so opazili, da se v morju nihče več ne kopa, začeli s praznično okrasitvijo mesta. Nikoli ni prezgodaj! **PRESS**

>> Ameriški predsednik Donald Trump naj bi bil zelo jezen, saj mu kljub temu,

da je grozil z aneksacijo suverenih držav Grenlandije in Paname k ZDA, prodajal bombe Izraelu (kje so končale, vemo) in napadel lastne državljane z vojsko, niso podelili Nobelove nagrade. Neuradno naj bi komisiji, ki nagrade podeljuje, celo zagrozil, da »če mi ne date Nobelove nagrade, bom prekinil premirje v Izraelu«. Odziv komisije še čakamo. **PRESS**

lahek

			5		7	8		2
	8		6				4	
2						3		
9			8	5	2	7	6	3
	3		7		4		5	
7	2	5	3	6	1			9
		2						5
	6				5		7	
5		3	4		6			

srednji

9		4	8	7				
					1			3
			2			6	4	
4					7	1	8	2
7	8	2	9					6
	6	5			3			
8			7					
				5	8	3		9

težji

					5	3	9	1
			9		1	2		
		2					6	
		3			2		4	
		5		3		6		
	2		8			5		
	9					8		
		6	5		8			
5	8	4	3					

žleht

	6		9			3		1
		8					5	
	4				7			
3		4		6				
2				1				5
				7		2		3
			5				9	
	5					4		
1		7			8		3	

KOLOFON

Časopis Megafon

Izdaja: AK NET,
telekomunikacije, d.o.o.

Prešernova ulica 4a, 6310 Izola

ISSN: 2820-5782

Tisk: Tiskarna Salomon

Naklada: 20.000

Glavni urednik: Željko Urumović

Urednica časopisa: Pia Nikolič

Oblikovanje & naslovnica:

Nejc Bahor

Lektura: Eva Brajković

E-pošta: urednik@megafon.si

**Ne zamudite aktualnih
vsebin časopisa,
spletne strani in televizije Megafon!**

**Prijavite se na
tedenski obvestilnik:
obvestilnik@megafon.si**

Riše:
Matija
Cipurić

PROSIM, IZRAČUNAJ TOLE!

$$5+5=$$

...ŠEST, SEDEM, OSEM...

NE, NE, NE! NE SMEŠ
SI POMAGATI
S PRSTI!

ROKE DAJ LEPO V ŽEPE IN IZRAČUNAJ
NA PAMET.

$$5+5=$$

ENAJST!